

आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीतिको अर्ध-वार्षिक समीक्षा

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
फागुन २०७०

गभर्नर डा. युवराज खतिवडाले
२०७० फागुन १९ गते
सार्वजनिक जानकारीका लागि जारी गर्नुभएको

आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीतिको
अर्ध-वार्षिक समीक्षा

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं

विषय सूची

विवरण	पृष्ठ
पृष्ठभूमि	१
अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य	२
आन्तरिक आर्थिक स्थिति	२
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	२
मूल्य	३
सरकारी वित्त	३
वाह्य क्षेत्र	४
विदेशी विनिमय	५
वित्तीय बजार	५
मौद्रिक तथा तरलता स्थिति	७
मौद्रिक योगाङ्कहरु	७
निक्षेप परिचालन तथा कर्जा प्रवाह	८
वित्तीय प्रणालीको तरलता	९
तरलता व्यवस्थापन	१०
वित्तीय र वाह्य क्षेत्र कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन स्थिति	१०
वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण	१०
लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच	१४
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	१५
आर्थिक तथा मौद्रिक परिदृश्य	१७
मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तथा व्यवस्थापन	१८
अनुसूची १ : आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीतिमा उल्लेख भएका नीतिगत व्यवस्थाहरुको प्रगति विवरण	२२
अनुसूची २ : मौद्रिक सर्वेक्षण	३३
तथ्याङ्क तालिकाहरु	

पृष्ठभूमि

१. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीतिको २०७० पुस मसान्तसम्मको कार्यान्वयन स्थिति, विद्यमान चुनौतीहरू एवम् भावी कार्यदिशालाई समेटि यो अर्ध-वार्षिक समीक्षा प्रस्तुत गरिएको छ । यस समीक्षाले सरोकारवालाहरूलाई मौद्रिक एवम् वित्तीय क्षेत्र लगायत समष्टिगत आर्थिक स्थितिका सम्बन्धमा अवगत गराउनुका साथै मौद्रिक नीतिको पारदर्शिता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न समेत सहयोग पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।
२. चालू आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीति सार्वजनिक गर्दाको समयमा आर्थिक वृद्धिदर एवम् मुद्रास्फीति दर अपेक्षित स्तरमा नरहेतापनि मौद्रिक एवम् वित्तीय परिसूचकहरू, शोधनान्तर स्थिति र राजस्व परिचालनको अवस्था सुधारोन्मुख रहेको थियो । मौद्रिक नीति कार्यान्वयनमा आएपछिको ६ महिनाको अवधिमा आर्थिक क्रियाकलापहरू सन्तोषप्रद रहेको भएतापनि मूल्यमा चाप परिरहेको छ भने शोधनान्तर बचत उल्लेख्य रूपमा बढ्नुका साथै बैकिङ्ग क्षेत्रमा उच्च तरलताको स्थिति कायम रहेकोले अल्पकालीन ब्याजदरहरू घट्टदै गएको अवस्था छ । भारतीय मुद्रासँगको स्थिर विनिमयदरको कारण चालू आर्थिक वर्षको शुरुका केही महिनाहरूमा अमेरिकी डलर लगायतका परिवर्त्य मुद्रासँग नेपाली रुपैयाँ कमजोर हुँदै गएतापनि पछिल्लो समयमा विनिमयदरमा स्थिरता कायम हुँदै गएको छ ।
३. यस वर्ष सरकारको पूर्ण आकारको बजेट समयमै आएको, संविधानसभाको निर्वाचन सम्पन्न भई राजनैतिक गतिरोधमा सुधार आएको, मौसम अनुकूल रहेको कारण कृषिजन्य उत्पादन बढ्ने देखिएको, श्रम सम्बन्ध सुमधुर रहने र सरकारको पूँजीगत खर्चले बाँकी अवधिमा गति लिने अनुमानको आधारमा चालू आर्थिक वर्षमा ५.५ प्रतिशतको लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल हुनसक्ने देखिन्छ । मौसमी अनुकूलताको कारण कृषि क्षेत्रको अवस्था राम्रो रहेकोले आगामी दिनमा खाद्यान्नको मूल्य वृद्धिदर घट्न गई आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा मुद्रास्फीति दरमा सुधार हुँदै जाने देखिएतापनि वार्षिक औसत मुद्रास्फीति दर लक्षित ८.० प्रतिशतभन्दा केही उच्च अर्थात् ८.५ प्रतिशतको हाराहारीमा रहने संशोधित अनुमान छ । यस अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप परिचालनको वृद्धि कर्जा प्रवाहको विस्तारभन्दा तीव्र भएकोले बैकिङ्ग क्षेत्रमा उच्च तरलताको स्थिति रहेको छ । उच्च तरलताको कारण बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप तथा कर्जाको ब्याजदर घट्टदै गइरहेको छ । तर कतिपय क्षेत्रमा जाने कर्जाको ब्याजदर अपेक्षाकृत घट्न नसकेकोले कर्जा र निक्षेपबीचको भारित औसत ब्याजदर अन्तर ६.८५ प्रतिशत रहेको छ ।
४. समीक्षा अवधिमा घरजग्गा कारोबार सुधारोन्मुख रहेको छ भने पछिल्लो समयमा शेयर मूल्यमा उल्लेख्य वृद्धि भएको छ । मुलुकको समष्टिगत आर्थिक एवम् वित्तीय परिसूचकहरूको पछिल्लो अवस्था लगायत राजनैतिक परिदृश्यलाई समेत ध्यानमा राखी हाल शेयर कारोबारमा देखिएको विस्तार एवम् त्यसबाट मुलुकको समग्र वित्तीय स्थायित्वमा पर्न सक्ने सम्भावित असरप्रति बैंक सजग रहँदै आएको छ । तर शेयर बजारका परिसूचकहरू र समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय परिसूचकहरूबीच तादात्म्यता हुन सकेन भने यसले समग्र वित्तीय क्षेत्रको स्थायित्वमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न सक्ने सम्भावना रहन्छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य

५. अमेरिकी मौद्रिक तथा वित्त नीतिको प्रभावको कारण समग्र मागमा वृद्धि हुने र युरो क्षेत्र पनि मन्दीको असरबाट विस्तारै माथि उठ्दै जाने अनुमानको आधारमा सन् २०१४ मा विश्वको आर्थिक वृद्धिदर ३.७ प्रतिशत रहने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषले प्रक्षेपण गरेको छ^१ । सन् २०१३ मा भने विश्व आर्थिक वृद्धिदर ३.० प्रतिशत रहेको अनुमान छ । यसैगरी, अमेरिकी अर्थतन्त्र सन् २०१३ मा १.९ प्रतिशतले बढेको तुलनामा सन् २०१४ मा उल्लेख्य सुधार भई २.८ प्रतिशतले वृद्धि हुने प्रक्षेपण रहेको छ ।
६. युरो क्षेत्रको अर्थतन्त्र सन् २०१३ मा ०.४ प्रतिशतले संकुचन भएको अनुमान रहेकोमा सन् २०१४ मा केही सुधार आई १.० प्रतिशतले विस्तार हुने प्रक्षेपण गरिएको छ । विकसित देशहरूको अर्थतन्त्रमा आउने सुधारसँगै विकासशील देशहरूको आर्थिक वृद्धिदरमा पनि सकारात्मक प्रभाव पर्ने देखिएको छ । सन् २०१३ मा ४.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान गरिएको उदीयमान र विकासशील देशहरूको अर्थतन्त्र सन् २०१४ मा ५.१ प्रतिशतले बढ्ने अपेक्षा गरिएको छ । भारतीय अर्थतन्त्र सन् २०१३ मा ४.४ प्रतिशतले बढेको अनुमान रहेकोमा सन् २०१४ मा ५.४ प्रतिशतले बढ्ने देखिएको छ । चीनको आर्थिक वृद्धिदर भने सन् २०१३ मा ७.७ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१४ मा सीमान्त रूपले संकुचित भई ७.५ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको छ ।
७. चीन तथा अधिकांश उदीयमान र विकासशील देशहरू व्यापार चक्रको न्यून विन्दुबाट सुधारोन्मुख दिशातर्फ अग्रसर रहेकाले रोजगारी, उत्पादन, व्यापार तथा वित्तीय स्थायित्वमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषले अनुमान गरेको छ । फलस्वरूप विश्वको मुद्रास्फीतिमा कम चाप पर्ने देखिएको छ । सन् २०१३ मा विकसित देशहरूको मुद्रास्फीति १.४ प्रतिशत रहेको अनुमानको तुलनामा २०१४ मा १.७ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । सन् २०१३ मा उदीयमान तथा विकासशील देशहरूको मुद्रास्फीति दर ६.१ प्रतिशत कायम रहेको अनुमान छ भने सन् २०१४ मा मुद्रास्फीति दर ५.६ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण रहेको छ ।
८. सन् २०१३ को शुरुमा भारतमा मुद्रा विनिमयदर अवमूल्यनका कारण मुद्रास्फीतिको जोखिम देखिएको भएतापनि कृषि उत्पादनको वृद्धि, संरचनात्मक सुधार र मौद्रिक नीतिमार्फत् नीतिगत दरहरूमा गरिएको वृद्धिका कारण हाल मुद्रास्फीति दर क्रमशः घटिरहेको छ । भारतमा सन् २०१२/१३ मा १०.४ प्रतिशतमा रहेको उपभोक्ता मुद्रास्फीति दर २०१५ जनवरीसम्ममा ८ प्रतिशतमा आउने भारतीय रिजर्व बैंकको अनुमान रहेको छ ।

आन्तरिक आर्थिक स्थिति

कुल गार्हस्थ्य उत्पादन

९. चालू आर्थिक वर्षको पहिलो त्रयमासमा मौसम अनुकूल रहेको कारण प्रमुख वर्षे बालीहरूको उत्पादनमा उल्लेख्य वृद्धि भएकोले समग्र कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर सन्तोषप्रद रहेको छ । त्यसैगरी, संविधानसभाको चुनाव सम्पन्न भई मुलुकले छिट्टै संवैधानिक एवम् राजनीतिक निकास पाउने, सरकार निर्माणसँगै पूँजीगत खर्चमा वृद्धि भई विकास निर्माण कार्यले गति लिने तथा

¹ World Economic Outlook, Updates, January 2014, International Monetary Fund, Washington, DC.

क्रमिक रूपमा लगानी मैत्री वातावरणको सृजना हुँदै जाने अनुमानका आधारमा चालू आर्थिक वर्षमा उद्योग तथा सेवा क्षेत्रको क्रियाकलापमा केही सुधार हुने देखिन्छ ।

१०. खाद्यान्न बाली लगाउने समयमा पर्याप्त वर्षा भएको कारण चालू आर्थिक वर्षमा प्रमुख कृषिबालीहरूमध्ये धानको उत्पादन १२.० प्रतिशतले तथा मकैको उत्पादन ९.८ प्रतिशतले बढेको नेपाल सरकार, कृषि विकास मन्त्रालयको प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ । पछिल्लो मौसमी स्थितिलाई दृष्टिगत गर्दा हिउँदे बालीहरूको उत्पादनमा समेत वृद्धि हुने देखिन्छ । त्यसैगरी, चालू आर्थिक वर्षको शुरुमा देखिएको बर्दप्लुको प्रकोप नियन्त्रणमा आइसकेकोले कुखुरा पालन व्यवसायमा सुधार आउनुका साथै अन्य पशुजन्य उत्पादन बढ्ने अनुमान समेतका आधारमा चालू आर्थिक वर्षमा समग्र कृषि क्षेत्रको उत्पादन अपेक्षित स्तरमा वृद्धि हुने अनुमान छ ।

मूल्य

११. चालू आर्थिक वर्षको छैठौँ महिनामा वार्षिक विन्दुगत उपभोक्ता मुद्रास्फीति दर ९.७ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो मुद्रास्फीति दर ९.८ प्रतिशत रहेको थियो । वार्षिक विन्दुगत आधारमा खाद्य तथा पेय पदार्थको मूल्य सूचकाङ्क १२.९ प्रतिशत र गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको मूल्य सूचकाङ्क ६.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यी समूहहरूको मूल्य सूचकाङ्कमा क्रमशः ९.६ प्रतिशत र १०.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । त्यसैगरी, चालू आर्थिक वर्षको छैठौँ महिनामा वार्षिक विन्दुगत थोक मुद्रास्फीति दर ८.९ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो मुद्रास्फीति दर ९.१ प्रतिशत रहेको थियो ।
१२. चालू आर्थिक वर्षको छैठौँ महिनामा राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क १६.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा उक्त सूचकाङ्क १०.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । समीक्षा अवधिमा तलब सूचकाङ्क २६.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने ज्यालादर सूचकाङ्क १४.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा तलब सूचकाङ्कमा परिवर्तन भएको थिएन । ज्यालादर सूचकाङ्कमा भने अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा १२.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो ।

सरकारी वित्त

१३. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा सरकारको कुल खर्च (नगद प्रवाहमा आधारित) अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा ५.४ प्रतिशतले घटेको तुलनामा २५.४ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७० पुस मसान्तसम्ममा रु. १३४ अर्ब ४२ करोड पुगेको छ । संविधानसभा निर्वाचन सम्पन्न गर्न भएको खर्चका कारण कुल खर्चमा वृद्धि भएको हो ।
१४. समीक्षा अवधिमा सरकारको कुल साधन परिचालन २९.० प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १९० अर्ब ५२ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो साधन परिचालन ७.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । साधन परिचालन अन्तर्गत कुल राजस्व २१.५ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७० पुस मसान्तसम्ममा रु. १६३ अर्ब ४४ करोड पुगेको छ भने वैदेशिक अनुदान ११०.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २१ अर्ब ५६ करोड पुगेको छ । यस अवधिमा नेपाल सरकारले रु. १० अर्ब ८० करोडको वैदेशिक ऋण र रु. ९ अर्ब ९३ करोडको आन्तरिक ऋण परिचालन गरेको छ ।

१५. स्रोत परिचालनको तुलनामा सरकारी खर्चको वृद्धिदर न्यून रहेकोले चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा नेपाल सरकारको नगद प्रवाहमा आधारित बजेट रु. ५६ अर्ब १० करोडले बचतमा रहेको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो बचत रु. ४० अर्ब ४४ करोड रहेको थियो। चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा नेपाल सरकारको यस बैंकमा रु. ७७ अर्ब ६४ करोड नगद मौज्जात रहेको छ। अघिल्लो वर्षको मौज्जात समेत समावेश गर्दा २०७० पुस मसान्तमा नेपाल राष्ट्र बैंकसँग नेपाल सरकारको रु. ७७ अर्ब ८२ करोड नगद मौज्जात रहेको छ।

वाह्य क्षेत्र

१६. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा नेपालको वाह्य क्षेत्रको अवस्था अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको तुलनामा सन्तोषजनक रहेको छ। समीक्षा अवधिमा चालू खाता बचत रु. ५५ अर्ब २ करोड रहन गएको छ जुन अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रु. ४ अर्ब ४१ करोडले बचतमा रहेको थियो। अघिल्लो वर्षको ६ महिनासम्ममा रु. ७ अर्ब ७७ करोडले बचतमा रहेको शोधनान्तर स्थिति चालू आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा रु. ७७ अर्ब १९ करोडले बचतमा रहेको छ। खासगरी सेवा आय उल्लेख्य रूपमा बढ्नुका साथै विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर उच्च रहेकोले समीक्षा अवधिमा शोधनान्तर बचत उच्च रहेको हो।
१७. अघिल्लो वर्षको ६ महिनासम्ममा ९.३ प्रतिशतले बढेको वस्तु निर्यात समीक्षा अवधिमा १५.० प्रतिशतले बढेको छ। कुल निर्यातमध्ये भारततर्फको निर्यात १८.४ प्रतिशतले र अन्य मुलुकतर्फको निर्यात ९.२ प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा भारततर्फको निर्यात ३.८ प्रतिशतले र अन्य मुलुकतर्फको निर्यात २०.३ प्रतिशतले बढेको थियो। अमेरिकी डलरमा भने तेस्रो मुलुकतर्फको वस्तु निर्यात अघिल्लो वर्षको ६ महिनामा ६.९ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा अवधिमा ४.० प्रतिशतले ह्रास आएको छ। समीक्षा अवधिमा भारततर्फ जस्ता पाता, अलैंची, कपडा र पोलिष्टर धागोको निर्यात बढेको छ भने अन्य मुलुकतर्फ ऊनी गलैँचा, तयारी पोशाक, पश्मिना र दालको निर्यातमा वृद्धि भएको छ।
१८. अघिल्लो वर्षको ६ महिनासम्ममा वस्तु आयात २५.२ प्रतिशतले बढेको तुलनामा समीक्षा अवधिमा २३.१ प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्ष २६.२ प्रतिशतले बढेको भारततर्फबाट भएको आयात समीक्षा अवधिमा २५.६ प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्ष २३.६ प्रतिशतले बढेको अन्य मुलुकहरुबाट भएको आयात समीक्षा अवधिमा १८.३ प्रतिशतले बढेको छ। अमेरिकी डलरमा तेस्रो मुलुकबाट भएको आयात अघिल्लो वर्षको १०.६ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा समीक्षा अवधिमा ४.० प्रतिशतले बढेको छ। समीक्षा अवधिमा भारतबाट पेट्रोलियम पदार्थ, सवारी साधन, पार्टपूजा, औषधि र धागोको आयात बढेको छ। अन्य मुलुकबाट विशेषगरी कच्चा सोयाबिन तेल, संचारका उपकरणहरु, चाँदी र रासायनिक मलको आयात बढेको छ।
१९. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा पर्यटन क्षेत्रबाट प्राप्त हुने आय ३९.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २३ अर्ब २९ करोड पुगेको छ जुन अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा ४.३ प्रतिशतले ह्रास भएको थियो।
२०. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा विप्रेषण आप्रवाह अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको २१.८ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा ३४.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २६५ अर्ब ६२ करोड पुगेको छ। अमेरिकी डलरमा भने विप्रेषण आप्रवाह अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको ९.५ प्रतिशत वृद्धिको

तुलनामा समीक्षा अवधिमा १८.० प्रतिशतले वृद्धि भई अमेरिकी डलर २ अर्ब ६७ करोड पुगेको छ ।

२१. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को ६ महिनासम्ममा रु. १ अर्ब २८ करोड प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी नेपाल भित्रिएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रु. ३ अर्ब ७३ करोड बराबरको वैदेशिक लगानी भित्रिएको थियो । लम्बिंदो राजनैतिक संक्रमण, श्रम समस्या, उर्जा संकट, पूर्वाधारको न्यून विकास लगायतका कारणले आशातीत रूपमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी भित्रिन सकेको छैन ।

विदेशी विनिमय

२२. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा विदेशी विनिमय सञ्चित नेपाली रुपैयाँमा १७.१ प्रतिशतले र अमेरिकी डलरमा १३.४ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७० पुस मसान्तमा रु. ६२४ अर्ब ६० करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा उक्त सञ्चित नेपाली रुपैयाँमा २.६ प्रतिशतले र अमेरिकी डलरमा ४.३ प्रतिशतले बढेको थियो । कुल विदेशी मुद्रा सञ्चितमध्ये नेपाल राष्ट्र बैंकको अंश ८३.९ प्रतिशत र वाणिज्य बैंकहरूको अंश १६.१ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी, कुल सञ्चितमा परिवर्त्य विदेशी मुद्राको अंश ७६.९ प्रतिशत र अपरिवर्त्य विदेशी मुद्राको अंश २३.१ प्रतिशत रहेको छ ।
२३. भारतीय मुद्राको आपूर्तिको तुलनामा माग उच्च दरले बढ्दै गएको सन्दर्भमा यस बैंकले भारतीय रुपैयाँको व्यवस्थापनका लागि अमेरिकी डलर बिक्रीबाट भारतीय रुपैयाँ खरिद गरी आपूर्ति सहज तुल्याउने गरेको छ । यस अन्तर्गत चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा अमेरिकी डलर १ अर्ब ४४ करोड बिक्री गरी भारतीय रुपैयाँ ८९ अर्ब ४१ करोड खरिद गरिएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा अमेरिकी डलर १ अर्ब ४० करोड बिक्री गरी भारतीय रुपैयाँ ७६ अर्ब २८ करोड खरिद गरिएको थियो ।
२४. २०७० असार मसान्तमा प्रति अमेरिकी डलरको औसत विनिमय दर रु. ९५.२२ रहेकोमा २०७० पुस मसान्तमा रु. ९९.२० कायम रहेको छ । सो अनुसार यस अवधिमा नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग ४.०१ प्रतिशतले न्यूनमूल्यन भएको छ । गत वर्षको सोही अवधिमा नेपाली रुपैयाँ २.०५ प्रतिशतले अधिमूल्यन भएको थियो ।

वित्तीय बजार

२५. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनामा १५ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक-आपसमा गाभिएर ७ वटा संस्था बन्नको लागि सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त गरिसकेका छन् । यसरी एक-आपसमा गाभिने सैद्धान्तिक सहमति प्राप्त गर्नेमा दुई वाणिज्य बैंकहरू समेत रहेका छन् । त्यसैगरी, ग्रामीण विकास बैंकहरू एकीकरण हुने क्रममा रहेका छन् ।
२६. २०७० पुससम्ममा “क” वर्गका ३१, “ख” वर्गका ८७, “ग” वर्गका ५८ र “घ” वर्गका ३५ गरी यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या २११ कायम भएको छ । २०७० असार मसान्तमा यस्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या २०७ रहेको थियो । २०७० असारमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको शाखा संख्या जम्मा ३१२६ रहेकोमा २०७० पुस मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंकहरूको शाखा संख्या १,५०८, विकास बैंकहरूको ७८७, वित्त कम्पनीहरूको २४६ र लघुवित्त विकास बैंकहरूको शाखा संख्या ७६४ गरी जम्मा ३३०५ कायम भएको छ । यसबाट प्रति बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शाखाबाट औसतमा करिब ८

हजार जनाले बैंकिङ्ग सेवा प्राप्त गरेको देखिन्छ । २०७० असारमा प्रति बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शाखाबाट औसतमा ८ हजार ५ सय जनाले यस्तो सेवा प्राप्त गरका थिए ।

२७. साना तथा मझौला निक्षेपकर्ताहरूको बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा रहेको निक्षेपको सुरक्षा सुनिश्चित गर्दै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूप्रति सर्वसाधारणको विश्वसनीयता अभिवृद्धि गराउने उद्देश्यले दुई लाख रुपैयाँसम्मको बैंक निक्षेपलाई सुरक्षण गराउने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । सो अनुसार २०७० पुस मसान्तसम्ममा १७६ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमार्फत् ९२ लाख ९४ हजार निक्षेपकर्ताहरूको रु. २३२ अर्ब ३१ करोडको निक्षेप सुरक्षण भएको छ । यस अनुसार कुल निक्षेप खाताको अनुपातमा सुरक्षण गरिएको निक्षेप खाता ७९.७ प्रतिशत र कुल निक्षेप रकममा सुरक्षण गरिएको निक्षेप १७.४ प्रतिशत हुन आउँछ ।
२८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको ऋणको वर्गीकरणमा परिमार्जन, निष्क्रिय कर्जाको लागि पर्याप्त जगेडाको व्यवस्था र केही बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा कर्जा असुलीमा समस्या देखिएकोले थप जगेडा व्यवस्था गर्नु परेको कारण समग्र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको औसत निष्क्रिय कर्जा अनुपात केही बढेको छ । वाणिज्य बैंक समूहको निष्क्रिय कर्जा अनुपात २०७० असारमा औसत २.५६ प्रतिशत रहेकोमा २०७० असोजमा २.८२ प्रतिशत पुगेको छ । त्यसैगरी, विकास बैंकहरूको औसत निष्क्रिय कर्जा अनुपात २०७० असारको ४.५५ प्रतिशतबाट बढेर २०७० असोजमा ५.५९ प्रतिशत पुगेको छ भने वित्त कम्पनीहरूको यस्तो अनुपात १५.५७ प्रतिशतबाट बढेर २०७० असोजमा १६.५४ प्रतिशत पुगेको छ ।
२९. कर्जा प्रवाह र असुली प्रक्रियामा नीतिगत सुधार गरिएपछि सरकारको स्वामित्वमा रहेका वाणिज्य बैंकहरूको निष्क्रिय कर्जा अनुपातमा विगतमा निकै सुधार भएतापनि पछिल्लो समयमा त्यसमा थप सुधार गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण रहेको छ । सरकारको स्वामित्वमा रहेका वाणिज्य बैंकहरूमध्ये राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेड र नेपाल बैंक लिमिटेडको निष्क्रिय कर्जा अनुपात २०७० असार मसान्तमा क्रमशः ५.३१ प्रतिशत र ४.५३ प्रतिशत रहेकोमा २०७० असोज मसान्तमा यस्तो अनुपात क्रमशः ५.५५ प्रतिशत र ५.०८ प्रतिशत पुगेको छ । कृषि विकास बैंक लि.को निष्क्रिय कर्जा अनुपात समेत २०७० असारमा ५.७२ प्रतिशत रहेकोमा असोज मसान्तमा ५.५७ प्रतिशत कायम भएको छ ।
३०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप परिचालनको वृद्धिदरको तुलनामा कर्जा तथा लगानीको विस्तार कम हुँदा बैंकिङ्ग प्रणालीमा अधिक तरलता सिर्जना भई समीक्षा अवधिमा अल्पकालीन ब्याजदरहरू क्रमिक रूपमा घट्न गएका छन् । २०७० असारमा १.१९ प्रतिशत कायम रहेको ९१-दिने ट्रेजरी बिल्सको भारित औसत ब्याजदर २०७० पुसमा ०.४७ प्रतिशत कायम रहेको छ । त्यसैगरी, वाणिज्य बैंकहरू र वाणिज्य बैंक लगायत सबै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको भारित औसत अन्तर-बैंक ब्याजदर २०७० असारमा क्रमशः ०.८६ प्रतिशत र ५.०३ प्रतिशत रहेकोमा २०७० पुसमा ०.२१ प्रतिशत र २.६२ प्रतिशत कायम भएको छ ।
३१. २०७० असारमा वाणिज्य बैंकहरूको कर्जाको भारित औसत ब्याजदर १२.०९ प्रतिशत र निक्षेपको भारित औसत ब्याजदर ५.२५ प्रतिशत रही ब्याजदर अन्तर ६.८४ प्रतिशत रहेकोमा २०७० पुसमा कर्जाको भारित औसत ब्याजदर ११.५३ प्रतिशत र निक्षेपको भारित औसत ब्याजदर ४.६८ प्रतिशत रही ब्याजदर अन्तर ६.८५ प्रतिशत कायम भएको छ ।

३२. मौद्रिक प्रसारण संयन्त्र (Monetary Transmission Mechanism) सुदृढ गरी मौद्रिक नीतिको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने एवम् बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कार्यकुशलता र प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले आर्थिक वर्ष २०६९/७० देखि वाणिज्य बैंकहरूमा कर्जाको आधार दरको व्यवस्था लागू गरिएको थियो। त्यसै अनुसार, वाणिज्य बैंकहरूको औसत आधार दर २०७० पुस महिनामा ८.७५ प्रतिशत कायम हुन आएको छ। २०७० असार मसान्तमा यस्तो दर ९.८३ प्रतिशत रहेको थियो।
३३. सर्विधानसभाको निर्वाचनपछि राजनैतिक परिदृश्यमा आएको परिवर्तनको कारण लगानीकर्तामा बढेको उत्साह, बजारमा रहेको प्रचुर तरलता एवम् बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले शेयरको धितोमा प्रवाह गर्ने मार्जिन प्रकृतिको कर्जा व्यवस्थामा निरन्तरताको कारण धितोपत्र बजारमा सकारात्मक प्रभाव देखिएको छ। फलस्वरूप नेप्से सूचकाङ्क २०७० असार मसान्तमा ५१८.३ रहेकोमा २०७० पुस मसान्तमा ७८७.१ पुगेको छ।
३४. नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेडमा सूचीकृत कम्पनीहरूको संख्या २०७० पुस मसान्तमा २३५ पुगेको छ। २०७० असारसम्ममा यो संख्या २३० रहेको थियो। नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेडमा सूचीकृत कम्पनीहरूको चुक्ता पूँजी २०७० पुस मसान्तमा रु. १३६ अर्ब ८२ करोड पुगेको छ। २०७० असारमा यस्तो पूँजी रु. १२६ अर्ब ६ करोड रहेको थियो। आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को ६ महिनामा कुल रु. ११ अर्ब ६३ करोड ८८ लाख बराबरको धितोपत्र सूचीकृत भएको छ। धितोपत्रको बजार पूँजीकरण २०७० असार मसान्तमा रु. ५१४ अर्ब ४९ करोड रहेकोमा २०७० पुस मसान्तमा ५६.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ७९९ अर्ब ७६ करोड पुगेको छ। २०७० पुस मसान्तमा कायम बजार पूँजीकरणको आर्थिक वर्ष २०६९/७० को कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात ४७.० प्रतिशत रहेको छ। २०७० असार मसान्तमा यस्तो अनुपात ३०.२ प्रतिशत रहेको थियो।
३५. सहकारी ऐन, २०४८ बमोजिम स्थापना भई वित्तीय कारोबार गर्ने बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको संख्यात्मक उपस्थिति र कारोबारको आकार उल्लेख्य रूपमा बढ्दै गएको छ। सहकारी विभागबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार २०७० पुस मसान्तसम्ममा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको संख्या १२,९५८ पुगेको छ। यी संस्थाहरूले कुल रु. ११९ अर्ब ४६ करोड बचत परिचालन गरी रु. १०१ अर्ब ६१ करोड कर्जा लगानी गरेका छन्। बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको कारोबारको अनुगमनलाई प्रभावकारी तुल्याउन नेपाल राष्ट्र बैंकले सहकारी विभागलाई प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउँदै आएको छ।

मौद्रिक तथा तरलता स्थिति

मौद्रिक योगाङ्कहरू

३६. नेपाल राष्ट्र बैंक र वाणिज्य बैंकहरूको वासलातको अतिरिक्त विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको वासलातलाई समेत समावेश गरी तयार गरिएको विस्तृत मौद्रिक सर्वेक्षण अनुसार चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा विस्तृत मुद्राप्रदाय ९.० प्रतिशतले बढेको छ। अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा उक्त मुद्राप्रदाय ४.८ प्रतिशतले बढेको थियो। खासगरी बैंकिङ क्षेत्रको खुद वैदेशिक सम्पत्ति अधिल्लो वर्षको ६ महिनासम्ममा २.० प्रतिशतले बढेको तुलनामा समीक्षा अवधिमा १६.५ प्रतिशतले बढेको हुँदा विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर बढ्न गएको हो। समीक्षा अवधिमा संकुचित मुद्राप्रदाय ८.९ प्रतिशतले बढेको छ, जुन अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा ०.५ प्रतिशतले घटेको थियो। वार्षिक बिन्दुगत आधारमा २०७०

पुसमा विस्तृत मुद्राप्रदाय २१.० प्रतिशतले र संकुचित मुद्रा प्रदाय २५.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ ।

३७. मौद्रिक क्षेत्रको खुद आन्तरिक सम्पत्ति चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा ४.८ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा खुद आन्तरिक सम्पत्ति ६.२ प्रतिशतले बढेको थियो । यस अन्तर्गत नेपाल सरकारमाथिको खुद दावी अघिल्लो वर्षको ६ महिनामा रु. ४२ अर्ब ३६ करोड (२६.० प्रतिशत) ले घटेको तुलनामा समीक्षा अवधिमा रु. ७३ अर्ब ९६ करोड (४४.१ प्रतिशत) ले घटेको छ । सरकारको साधन परिचालनको तुलनामा सरकारी खर्च कम भई यस बैंकमा रु. ७७ अर्ब ८२ करोड सरकारी नगद मौज्जात रहेकोले समीक्षा अवधिमा बैंकिङ्ग क्षेत्रको सरकारमाथिको दावीमा हास आएको हो ।
३८. मौद्रिक क्षेत्रको वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी भने अघिल्लो वर्षको ६ महिनासम्ममा २२.५ प्रतिशतले बढेको तुलनामा समीक्षा अवधिमा ६.३ प्रतिशतले बढेको छ । त्यसैगरी, सरकारी गैर-वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी ७.५ प्रतिशतले घटेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो दावी १२.० प्रतिशतले बढेको थियो ।
३९. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को ६ महिनासम्ममा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा ८.९ प्रतिशत (रु. ८६ अर्ब ६४ करोड) ले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो कर्जा १२.३ प्रतिशतले बढेको थियो ।
४०. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा संचित मुद्रा (Reserve Money) २.२ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो मुद्रा १४.६ प्रतिशतले घटेको थियो । चलन-चल्तीमा रहेको मुद्रा लगायत नेपाल राष्ट्र बैंकमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नगद मौज्जात बढेकोले संचित मुद्रा बढेको हो ।

निक्षेप परिचालन तथा कर्जा प्रवाह

४१. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को ६ महिनासम्ममा “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप रकम ८.० प्रतिशत (रु. ९५ अर्ब ४१ करोड) ले बढेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा निक्षेप रकम ५.३ प्रतिशत (रु. ५४ अर्ब १३ करोड) ले बढेको थियो । वार्षिक बिन्दुगत आधारमा भने २०७० पुस मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप रकम २०.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । यस अवधिमा विप्रेषण आप्रवाहमा विस्तार भएको कारण बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप रकम बढेको हो ।
४२. समीक्षा अवधिमा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप रकम ७.२ प्रतिशतले, विकास बैंकहरूको १३.९ प्रतिशतले र वित्त कम्पनीहरूको ८.४ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप रकम ४.६ प्रतिशतले, विकास बैंकहरूको ७.४ प्रतिशतले र वित्त कम्पनीहरूको ५.८ प्रतिशतले बढेको थियो ।
४३. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को ६ महिनासम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा तथा लगानी ७.३ प्रतिशत (रु. ८३ अर्ब ६६ करोड) ले बढेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो कर्जा तथा लगानी ११.२ प्रतिशत (रु. १०८ अर्ब १७ करोड) ले बढेको थियो । वार्षिक बिन्दुगत आधारमा भने २०७० पुस मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा तथा लगानी १४.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । यस अन्तर्गत, समीक्षा अवधिमा वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा तथा लगानी ७.० प्रतिशतले, विकास बैंकहरूको १२.१ प्रतिशतले र वित्त कम्पनीहरूको

६.५ प्रतिशतले बढेको छ। गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको कर्जा तथा लगानी क्रमशः १०.७ प्रतिशत, ७.२ प्रतिशत र ५.८ प्रतिशतले बढेको थियो।

४४. अघिल्लो वर्षको ६ महिनासम्ममा १२.३ प्रतिशत (रु. ९५ अर्ब ७८ करोड) ले बढेको बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जा आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को ६ महिनासम्ममा ९.० प्रतिशत (रु. ८४ अर्ब ८३ करोड) र वार्षिक विन्दुगत आधारमा १७.३ प्रतिशतले बढेको छ। चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा वाणिज्य बैंकहरूको निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाहित कर्जा ९.३ प्रतिशतले, विकास बैंकहरूको ११.६ प्रतिशतले र वित्त कम्पनीहरूको ०.८ प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा उक्त कर्जा प्रवाह वाणिज्य बैंकहरूको १२.१ प्रतिशतले, विकास बैंकहरूको १२.४ प्रतिशतले र वित्त कम्पनीहरूको १३.८ प्रतिशतले बढेको थियो।
४५. अघिल्लो वर्षको ६ महिनासम्ममा २८.८ प्रतिशतले बढेको कृषि क्षेत्रतर्फ प्रवाहित कर्जा समीक्षा अवधिमा १०.३ प्रतिशत (रु. ४ अर्ब ११ करोड) ले मात्र बढेको छ। त्यसैगरी, अघिल्लो वर्षको ६ महिनामा १३.९ प्रतिशतले बढेको उत्पादन क्षेत्रतर्फको कर्जा समीक्षा अवधिमा ११.७ प्रतिशत (रु. २२ अर्ब ३६ करोड) ले बढेको छ। समीक्षा अवधिमा निर्माण क्षेत्रतर्फ १०.० प्रतिशत (रु. ९ अर्ब ६२ करोड) ले थप कर्जा प्रवाह भएको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस क्षेत्रमा ६.४ प्रतिशतले थप कर्जा प्रवाह भएको थियो।
४६. समीक्षा अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाहित भएको कर्जाको क्षेत्रगत संरचना हेर्दा कुल कर्जा प्रवाहको ४.२ प्रतिशत कृषि क्षेत्रतर्फ, २०.५ प्रतिशत उत्पादन क्षेत्रतर्फ, १०.२ प्रतिशत निर्माण क्षेत्रतर्फ, २१.६ प्रतिशत थोक तथा खुद्रा व्यापारतर्फ, ८.४ प्रतिशत वित्त, बीमा तथा स्थिर सम्पत्तितर्फ र ७.७ प्रतिशत सेवा क्षेत्रतर्फ प्रवाह भएको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो कर्जा कृषितर्फ ४.२ प्रतिशत, उत्पादन क्षेत्रतर्फ २०.१ प्रतिशत, निर्माणतर्फ ९.९ प्रतिशत, थोक तथा खुद्रा व्यापारतर्फ २०.७ प्रतिशत, वित्त, बीमा र स्थिर सम्पत्तितर्फ ९.४ प्रतिशत र सेवा क्षेत्रतर्फ ७.६ प्रतिशत रहेको थियो।
४७. २०७० असारमा वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा निक्षेप अनुपात ७४.२ प्रतिशत रहेकोमा २०७० पुसमा उक्त अनुपात ७५.३ प्रतिशत पुगेको छ। त्यसैगरी, विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूको कर्जा निक्षेप अनुपात २०७० असारमा क्रमशः ८२.२ प्रतिशत र ९५.४ प्रतिशत रहेकोमा उक्त अनुपात २०७० पुसमा क्रमशः ८०.५ प्रतिशत र ९०.१ प्रतिशत कायम रहेको छ।

वित्तीय प्रणालीको तरलता

४८. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको तरल कोष ०.९ प्रतिशत (रु. १ अर्ब ९९ करोड) ले बढी रु. २३२ अर्ब ६९ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो कोष १४.८ प्रतिशत (रु. २९ अर्ब ८५ करोड) ले घटेको थियो। समीक्षा अवधिमा तरल कोषमध्ये बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विदेशी बैंकहरूमा रहेको मौज्जात बाहेक नगद मौज्जात, नेपाल राष्ट्र बैंकमा राखेको मौज्जात तथा विदेशी विनिमय मौज्जात २०७० असारको तुलनामा घटेको छ।

४९. निक्षेपको तुलनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको तरल सम्पत्ति (तरल कोष र सरकारी ऋणपत्रमा गरेको लगानी समेत) कम दरले बढेको हुँदा तरलता-निक्षेप अनुपात २०७० असारको ३२.२ प्रतिशतबाट घटेर २०७० पुसमा २९.७ प्रतिशत कायम हुन पुगेको छ।

तरलता व्यवस्थापन

५०. नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंकिङ्ग क्षेत्रको तरलता व्यवस्थापन गर्ने प्रमुख माध्यमको रूपमा खुला बजार कारोबारलाई प्रयोग गर्दै आइरहेको छ। आर्थिक वर्षको शुरुदेखि नै वित्तीय प्रणालीमा अधिक तरलताको कारण अल्पकालीन व्याजदरहरू न्यून विन्दुमा रहेको हुँदा मौद्रिक विस्तार उच्च हुन गई मुद्रास्फीतिमा चाप पर्ने जोखिम देखिएको छ। यसै तथ्यलाई ध्यानमा राखी समीक्षा अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा विद्यमान अधिक तरलतालाई खुला बजार कारोबारमार्फत् प्रशोचन गरिएको छ। चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा पटक-पटक गरी ७ देखि १४ दिनसम्मको रिभर्स रिपोमार्फत् रु. ११८ अर्ब ५० करोड र सोभै बिक्री बोल-कबोलमार्फत् रु. ८ अर्ब ५० करोड गरी जम्मा रु. १२७ अर्ब बराबरको तरलता प्रशोचन गरिएको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रु. ८ अर्ब ५० करोड बराबरको तरलता प्रशोचन भएको थियो।
५१. बैंकिङ्ग प्रणालीमा अधिक तरलताको अवस्था रहेकोले आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को ६ महिनासम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट स्थायी तरलता सुविधा उपयोग भएको छैन। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रु. १ अर्ब ५९ करोडको यस्तो सुविधा उपयोग भएको थियो।
५२. समीक्षा अवधिमा अन्तर-बैंक कारोबारमा कमी आएको छ। आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को ६ महिनासम्ममा वाणिज्य बैंकहरूले रु. ९४ अर्ब ३४ करोड र अन्य वित्तीय संस्थाहरू (विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरू) ले रु. ६४ अर्ब २८ करोड बराबरको अन्तर-बैंक कारोबार गरेका छन्। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा वाणिज्य बैंकहरू र अन्य वित्तीय संस्थाहरूले क्रमशः रु. १७४ अर्ब ४१ करोड र रु. ६९ अर्ब २६ करोड बराबरको यस्तो कारोबार गरेका थिए।
५३. विदेशी विनिमय व्यवस्थापन गर्ने क्रममा चालू आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को ६ महिनामा विदेशी विनिमय बजारबाट अमेरिकी डलर १ अर्ब ६९ करोड खुद खरिद गरी रु. १६८ अर्ब ९३ करोड तरलता प्रवाह गरिएको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा अमेरिकी डलर १ अर्ब १९ करोड खरिद गरी रु. १०३ अर्ब ३४ करोड तरलता प्रवाह भएको थियो।

वित्तीय र वाह्य क्षेत्र कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन स्थिति

वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण

५४. नेपालको वित्तीय क्षेत्रको समग्र विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन गरी वित्तीय स्थायित्व र आर्थिक विकासमा वित्तीय क्षेत्रको भूमिका सशक्त तुल्याउन नीतिगत र रणनीतिगत रूपमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले वित्तीय क्षेत्र मूल्याङ्कन कार्यक्रम (FSAP) अधि बढाइएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोष र विश्व बैंकको संयुक्त सहयोगमा संचालित यस मूल्याङ्कन कार्य अन्तर्गत प्राप्त हुने सुझावहरूबाट वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति बनाउन पनि सहयोग पुग्ने छ। त्यसैगरी, वित्तीय स्थायित्व कायम गर्ने, वित्तीय पहुँच बढाउने र वित्तीय क्षेत्रको विकास एवम् विस्तारबाट उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सघाउ पुऱ्याउने उद्देश्यले वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति तर्जुमा गर्नको लागि अर्थमन्त्रीको संयोजकत्वमा उच्चस्तरीय स्टेरिङ्ग कमिटी गठन भएको छ। यो रणनीति तर्जुमा कार्यक्रमका लागि वरिष्ठ डेपुटी गर्भनरको संयोजकत्वमा प्राविधिक समिति

गठन हुनुको साथै बैंक तथा वित्तीय संस्था, बीमा, पूँजी बजार, सहकारी र अन्य गैर-बैंकिङ्ग वित्तीय क्षेत्र सम्बन्धी गरी जम्मा ५ वटा विषयगत उपसमितिहरू गठन भई रणनीति तयारी गर्ने कार्य अघि बढिरहेको छ।

५५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई एक-आपसमा गाभिन प्रोत्साहित गर्ने यस बैंकको नीतिगत व्यवस्थालाई चालू आर्थिक वर्षमा पनि निरन्तरता दिइएको छ। “बैंक तथा वित्तीय संस्था एक आपसमा गाभ्ने वा गाभिने सम्बन्धी विनियमावली, २०६८” कार्यान्वयनमा आई गाभ्ने वा गाभिने क्रम वृद्धि भएसँगै “एउटा बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाले अरु बैंक तथा वित्तीय संस्था प्राप्ति (Acquisition) गर्ने सम्बन्धी विनियमावली, २०७०” तयार भई लागू हुने क्रममा रहेको छ। यसबाट स्वस्थ र ठूला इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले साना तथा समस्यामा रहेका संस्थालाई खरिद गर्ने वातावरण बन्न गई बैकिङ्ग, वित्तीय, मानव संसाधन, प्राविधिक एवम् अन्य क्षमता अभिवृद्धिमार्फत् सर्वसाधारणलाई आधुनिक बैकिङ्ग सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने दिशामा थप प्रभावकारिता आउने विश्वास गरिएको छ।
५६. घरजग्गा तथा रियलस्टेटको सुरक्षणमा प्रवाह हुने कर्जा सुरक्षणमा राखिएको घरजग्गा तथा रियलस्टेट सम्पत्तिको उचित बजार मूल्य (Fair Market Value) को ६० प्रतिशत ननाघ्ने गरी कर्जा प्रदान गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ। तर, आवासीय घर कर्जाको हकमा उचित बजार मूल्य (Fair Market Value) को दुई तिहाईसम्म कर्जा प्रवाह गर्न सकिने छ। आवासीय घर कर्जा, व्यवसायिक भवन तथा आवासीय अपार्टमेन्ट निर्माण कर्जा, निर्माण सम्पन्न भई आय आर्जन गर्न थालेको व्यापारिक कम्प्लेक्स कर्जा तथा अन्य रियल स्टेट कर्जा (जग्गा-जमीन खरिद तथा प्लटिंग कर्जा समेत) गरी कुल कर्जाको २५ प्रतिशतभन्दा बढी नहुने गरी तोकिएको कर्जा सीमाको व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ। साथै, अन्य रियल स्टेट कर्जा (जग्गा-जमीन खरिद तथा प्लटिंग कर्जा समेत) को लागि प्रवाह हुने कर्जाको सीमा कुल कर्जाको १० प्रतिशत कायमै गरिएको छ।
५७. नेपाल बैंक लिमिटेडको पूँजी वृद्धि गर्ने योजना अन्तर्गत हकप्रद शेयर जारी गरी चुक्ता पूँजी बढाइएको छ। यस बैंकबाट स्वीकृत पूँजी योजनामा उल्लिखित कार्यहरू मध्ये गैर-बैंकिङ्ग सम्पत्ति विक्री गर्ने बाहेक अन्य सम्पूर्ण कार्यहरू पूरा भई बैंकको चुक्ता पूँजी रु. ३ अर्ब ९७ करोड पुगेको छ। यसका साथै शेयर प्रिमियम बापत रु. ९ करोड ५ लाख ५१ हजार जम्मा भएको छ। उक्त बैंकको गैर-बैंकिङ्ग सम्पत्ति विक्री गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकारको सहमति प्राप्त भई सोसम्बन्धी प्रक्रिया अगाडि बढाइएको छ।
५८. राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पूँजी योजनामा उल्लिखित कार्यहरूमध्ये नेपाल सरकारको तर्फबाट नगदै थप गर्नुपर्ने रकम बैंकले प्राप्त गरिसकेको छ। नेपाल सरकारले वित्तीय क्षेत्र परियोजना अन्तर्गत बैंकलाई उपलब्ध गराएको ऋण रकमलाई बैंकको शेयर पूँजीमा परिणत गरिएको छ। तदनुरूप बैंकको चुक्ता पूँजी रु. ८ अर्ब ५८ करोड ८९ लाख ७२ हजार पुगेको छ। साथै, सो बैंकको नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक र नेपाल आवास वित्त कम्पनी लि. मा रहेको शेयर विक्री गर्ने सम्बन्धमा कारवाही अगाडि बढाइएको छ।
५९. वित्तीय संस्थाहरूको सञ्जाल विस्तारसँगै वित्तीय पहुँच बढ्दै गएको छ। वित्तीय सेवाको पहुँच कम भएका भौगोलिक क्षेत्रहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई शाखा खोल्न प्रोत्साहन गरी वित्तीय सेवाको पहुँच र वित्तीय समावेशीकरणलाई अभिवृद्धि गर्दै लैजाने उद्देश्य अनुरूप यस बैंकले तोकिएका १४ जिल्लाको सदरमुकाममा शाखा खोलेमा रु. ५० लाखसम्म र

सदरमुकामभन्दा बाहिर शाखा खोलेमा रु. १ करोडसम्म निर्व्याजी सापटी निश्चित अवधिको लागि उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ । यस अघि वित्तीय सेवाको पहुँच कम भएका तोकिएका १७ जिल्लामा यस्तो व्यवस्था रहेको थियो ।

६०. विगतमा द्वन्द्वबाट विस्थापित भएका बैंक शाखा पुनरस्थापना गर्ने क्रममा २०७० माघसम्ममा नेपाल बैंक लि. का २१ वटा र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका ३५ वटा शाखाहरु पुनरस्थापना भइसकेका छन् भने चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा नेपाल बैंक लि. का थप ५ वटा र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि. का १० वटा यस्ता शाखाहरु पुनरस्थापना हुने चरणमा रहेका छन् ।
६१. यस बैंकबाट प्रदान गरिने पुनरकर्जा दरमा कटौती गरिनुका साथै पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी प्रक्रियागत व्यवस्था सरलीकरण गरिएकोले पुनरकर्जा सुविधाको उपयोग उल्लेख्य रूपमा बढेको छ । आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को पुस मसान्तसम्ममा बैंकहरुलाई साधारण पुनरकर्जा अन्तर्गत रु. २ अर्ब १ करोड र निर्यात पुनरकर्जा अन्तर्गत रु. १ अर्ब ४० करोड असल कर्जाको धितोमा पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइएको छ ।
६२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले ३ वर्षसम्म प्रत्येक वर्ष कम्तिमा ०.५ प्रतिशतका दरले विपन्न वर्ग कर्जा बढाउँदै लैजानु पर्ने निर्देशन बमोजिम चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरुले आफ्नो कुल कर्जाको क्रमशः ४.५ प्रतिशत, ४.० प्रतिशत र ३.५ प्रतिशत कर्जा विपन्न वर्गमा प्रवाहित गर्नुपर्नेछ । सो अनुसार २०७० मंसिरसम्ममा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरुले आफ्नो कर्जा लगानीको क्रमशः ४.७ प्रतिशत, ४.६ प्रतिशत र ३.० प्रतिशत कर्जा विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गरेका छन् । वाणिज्य बैंकहरुले २०७२ असारसम्ममा कृषि, ऊर्जा, पर्यटन, घरेलु तथा साना उद्योगजस्ता उत्पादनशील क्षेत्रमा कुल कर्जा तथा लगानीको न्यूनतम २० प्रतिशत र कृषि तथा उर्जा क्षेत्रमा न्यूनतम १२ प्रतिशत कर्जा लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । हालसम्म बैंकहरुको यस क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह कुल कर्जाको ६.१ प्रतिशत पुगेको छ । यस आर्थिक वर्षदेखि “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरुले पनि आफ्नो कुल कर्जाको क्रमशः १५ प्रतिशत र १० प्रतिशत अनिवार्य रूपमा उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
६३. अघिल्लो आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा वाणिज्य बैंकहरुले प्रदान गर्दै आइरहेको कर्जाको ब्याजदरलाई पारदर्शी बनाउन कर्जाको ब्याजदर निर्धारण गर्दा आधार दर (Base Rate) सँग आवद्ध गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएकोमा यस आर्थिक वर्षदेखि राष्ट्रिय स्तरका “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरुले पनि कर्जाको ब्याजदर निर्धारण गर्दा आधार दरसँग आवद्ध गर्नुपर्ने र २०७० पुस मसान्तदेखि उक्त संस्थाहरुले आफ्नो वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्दा आधार दर समेत प्रकाशन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको कार्यकुशलता र प्रतिस्पर्धी क्षमता अभिवृद्धि हुनको साथै मौद्रिक प्रसारण संयन्त्र सुदृढ भई मौद्रिक नीतिको प्रभावकारितामा पनि सुधार हुने अपेक्षा गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले “आधार दर निर्धारण सम्बन्धी कार्यविधि, २०६९” अनुरूप आधार दर गणना गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
६४. समस्याग्रस्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको समाधान (Resolution) का निम्ति यस बैंकबाट Problem Bank Resolution Framework तयार गरिएको र यसै अनुरूप छुट्टै Problem Institution Resolution Division स्थापना गरी कार्य अघि बढाइएको छ ।

६५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले काठमाडौं उपत्यका बाहिर तीनवटा शाखा खोली संचालनमा ल्याएपश्चात् मात्र काठमाडौं उपत्यकाभित्र एक शाखा खोल्न स्वीकृति प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । जसमध्ये कम्तीमा एक शाखा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका जिल्लामध्ये कुनै एकमा हुनुपर्ने छ । त्यसैगरी, काठमाडौं उपत्यका बाहिर खोल्ने अन्य दुई शाखामध्ये पनि जिल्ला सदरमुकाम तथा नगरपालिकाभन्दा बाहिर कम्तीमा एक शाखा हुनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसरी उपत्यकाभित्र शाखा खोल्न स्वीकृति प्रदान गर्दा पनि चक्रपथ बाहिर तथा गा.वि.स हरूलाई प्राथमिकता दिइने व्यवस्था गरिएको छ ।
६६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कर्जामा लिने तथा निक्षेपमा दिने ब्याजदरबीचको अन्तरलाई वाञ्छित सीमाभित्र ल्याई बचत परिचालन तथा लगानीलाई प्रोत्साहित गर्ने उद्देश्यले “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा तथा निक्षेपबीचको औसत ब्याजदर अन्तरलाई चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा ५ प्रतिशतको सीमामा ल्याउन निर्देशन जारी गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले २०७० पुसदेखि प्रत्येक महिना औसत ब्याजदर अन्तर यस बैंकले जारी गरेको विधिअनुरूप गणना गरी आफ्नो वेबसाईटमा राख्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
६७. लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूले रु. ५० हजारभन्दा बढीको लघुकर्जा कारोबार गर्दा सम्बन्धित शाखा कार्यालयको कार्यक्षेत्र (कर्जा प्रवाह हुने क्षेत्र) मा कार्यरत यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थासँग एक-आपसमा अनिवार्य रूपमा कर्जा सूचना आदान-प्रदान गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, लघुवित्त वित्तीय संस्था, यस बैंकबाट अनुमतिपत्रप्राप्त सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने सहकारी संस्था तथा वित्तीय मध्यस्थताको कार्य गर्ने गैर-सरकारी संस्थाहरूले कुनै व्यक्ति, समूह सदस्य वा समूहलाई रु. ५० हजारभन्दा बढी कर्जा प्रदान गर्दा सम्बन्धित शाखा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने त्यस्ता वित्तीय संस्थाहरूबाट ग्राहकको कर्जा सम्बन्धी सूचना लिनु तथा दिनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
६८. वित्तीय प्रणालीमा चुनौतीको रूपमा रहँदै आएको बहु-बैंकिङ्ग कारोबार (Multiple Banking) लाई निरुत्साहित गर्न यस बैंकबाट निर्देशन जारी भई निरन्तर रूपमा अनुगमनको कार्य भइरहेको छ ।
६९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पूँजी सुदृढ बनाउन “ख” वर्गका संस्थाहरूको लागि तोकिएको न्यूनतम चुक्ता पूँजी २०७१ असार मसान्तभित्रमा अनिवार्य रूपमा पूरा गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई पालना गराउनेतर्फ आवश्यक अनुगमन भइरहेको छ ।
७०. चालू आर्थिक वर्षको शुरुदेखि पुस मसान्तसम्म १० वटा वाणिज्य बैंक, ३२ वटा विकास बैंक र २२ वटा वित्त कम्पनीहरूको स्थलगत निरीक्षण सम्पन्न गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको स्थलगत निरीक्षणका क्रममा उनीहरूको आन्तरिक नियन्त्रण तथा सुशासन प्रणालीलाई सुदृढ तुल्याई संचालन जोखिम न्यूनीकरण गर्न ध्यानाकर्षण गराउने गरिएको छ ।
७१. बैंकिङ्ग क्षेत्रमा व्यापक रूपमा बढ्दै गएको सूचना प्रविधिको प्रयोग तथा विद्युतीय माध्यमबाट हुने कारोबारमा उत्पन्न हुनसक्ने जोखिम कम गर्न स्थलगत निरीक्षणका क्रममा IT Guideline र System Audit को पालना भए-नभएको अनुगमन गर्ने गरिएको छ ।
७२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सूचनाहरूलाई समयमै अद्यावधिक गर्दै गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण प्रणालीलाई थप सुदृढ बनाउने क्रममा निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण विनियमावली संशोधन गरी सोही बमोजिम सुपरिवेक्षण कार्य हुँदै आएको छ ।

७३. स्थलगत निरीक्षण गर्दा ठूला ऋणीहरूको धितो तथा परियोजनाको स्थलगत निरीक्षण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिने गरिएको छ ।
७४. रु. २ अर्बभन्दा बढी निक्षेप संकलन गर्ने विकास बैंकहरूले गरेको दवाव परीक्षणको नतिजा प्राप्त हुन शुरु भएको छ र सोको अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच

७५. लघुवित्त वित्तीय संस्थाले लघुवित्त सेवाको पहुँच कम भएका जिल्लाहरूमा शाखा कार्यालय खोल्न पूर्व स्वीकृति लिनु नपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । वित्तीय सेवाको पहुँच अभिवृद्धि गर्नका लागि यस बैंकले तोकेका लघुवित्तीय सेवाको पहुँच कम रहेका २२ जिल्लामा “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाले शाखा खोलेमा शाखा संचालनका लागि यस बैंकबाट रु. २० लाखसम्म शून्य ब्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराइने व्यवस्था यसै आर्थिक वर्षबाट गरे अनुरूप चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा २ वटा शाखा खोले वापत यस्तो सापटी उपलब्ध गराइएको छ ।
७६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट विगत दुई वर्षदेखि विपन्न वर्ग कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यलाई सामूहिक जमानीमा प्रदान गरिने कर्जाको सीमा रु. १ लाखबाट बढाई रु. १ लाख ५० हजार र धितो लिई प्रदान गरिने लघुउद्यम कर्जाको सीमा रु. ३ लाखबाट वृद्धि गरी रु. ४ लाख पुऱ्याइएको छ ।
७७. महिलाहरूद्वारा प्रवर्द्धित लघुउद्यमलाई प्रोत्साहित गर्नका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट सम्बन्धित परियोजना धितोमा प्रवाह हुने गरी रु. ५ लाखसम्मको परियोजना कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्नका लागि यस बैंकबाट सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई निर्देशन जारी गरी यस्तो कर्जा सुरक्षण गराउने व्यवस्था समेत गरिएको छ ।
७८. साना तथा मझौला व्यवसायहरूलाई प्रोत्साहित गर्नका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाहित रु. १० लाखसम्मको परियोजना कर्जाका लागि यस बैंकबाट ५ प्रतिशतमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ । यस्तो पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्राहकबाट १० प्रतिशतसम्म ब्याज लिन पाउने व्यवस्था गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा विद्यमान उच्च तरलताका कारण यो सुविधा उपयोग भएको छैन ।
७९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट विपन्न वर्ग कर्जा सापटी प्राप्त गरी तोकिएको अवधिभित्र कर्जा प्रवाह नगर्ने “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूलाई लगानी नगरेको रकममा बैंकदरका हिसाबले हर्जाना लगाइने नयाँ व्यवस्था गरिएको छ ।
८०. यस बैंकबाट वित्तीय मध्यस्थताको कारोबार गर्न अनुमति प्राप्त गरेका गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी २०७२ असार मसान्तसम्ममा “घ” वर्गको लघुवित्त संस्थामा परिणत भइसक्ने निर्देशन दिइएकोमा हालसम्म १९ वटा संस्थाले लघुवित्त संस्थामा परिणत हुने गरी कार्ययोजना प्रस्तुत गरिसकेका छन् ।
८१. नेपाल सरकारबाट ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको पूँजी वृद्धि गरिएको सन्दर्भमा यस कोषबाट प्रदान गरिने सेवाको पहुँच र कार्यक्षेत्र विस्तार गर्न नयाँ ग्रामीण स्वावलम्बन कोष संचालन निर्देशिका लागू गरिएपछि कोषको पहुँच विस्तार भई २०६९ असारको ६२ जिल्लाबाट २०७० पुससम्ममा ६६ जिल्लामा सेवा पुगेको छ भने कर्जा प्रवाह २०६९ असार मसान्तको रु. ९२ करोडबाट वृद्धि भई २०७० पुस मसान्तसम्ममा रु. १ अर्ब ३४ करोड पुगेको छ । त्यसैगरी,

उक्त अवधिमा कोषको सेवा उपयोग गर्ने संस्थाहरूको संख्या ७०९ बाट वृद्धि भई २०७० पुस मसान्तमा ८७९ पुगेको छ ।

८२. ग्रामीण स्वावलम्बन कोष र नेपाल सरकारद्वारा संचालित लघुउद्यम विकास कार्यक्रम (Micro Enterprise Development Program) बीच समन्वय र सहकार्य गरी उत्पादनमूलक लघुउद्यम/व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्ने गरी कोषबाट कर्जा प्रवाह गर्नका लागि ग्रामीण स्वावलम्बन कोष र लघुउद्यम विकास कार्यक्रमबीच सम्झौता भई सो अनुरूप कोषबाट कर्जा प्रवाह हुने क्रम चलिरहेको छ । त्यसैगरी, शारीरिक अपाङ्गता (फरक किसिमले सक्षम) भएका व्यक्तिहरूलाई स्वरोजगारमूलक व्यवसाय संचालन गर्न ग्रामीण स्वावलम्बन कोषबाट कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था अनुरूप आवश्यक कार्य अगाडि बढाइएको छ ।
८३. बैकिङ्ग क्षेत्रका ग्राहकहरूको हकहित सुरक्षा गर्न उपभोक्ता सुरक्षासम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था गर्ने नीति अनुरूप ग्राहक संरक्षण तथा वित्तीय साक्षरतासम्बन्धी व्यवस्थाको मस्यौदा तयार पारी राय/प्रतिक्रियाको लागि वेबसाइटमा राखिएको छ ।
८४. वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने क्रम अगाडि बढाइएको छ । यसै क्रममा "विद्यार्थीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक" र "Nepal Rastra Bank: Then, Now and Ahead" पुस्तिकाहरू प्रकाशनको तयारी पूरा भएको छ भने "विद्यार्थीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक" कार्यक्रम सञ्चालनका लागि अवधारणापत्र तयार गरी कार्यान्वयन अघि बढाइएको छ । त्यसैगरी, नेपाल राष्ट्र बैंकको इतिहास, वर्तमान र भविष्यको सन्दर्भ समेटिएको वृत्तचित्र तयारीको अन्तिम चरणमा रहेको छ । साथै, ६ वटा वित्तीय चेतनामूलक गीतहरू समेटिएको गीत सामग्री (Album) तयार गरिएको छ । यसका अतिरिक्त बैंकको बालुवाटार, थापाथली र टक्सार परिसरमा बाहिरबाट सर्वसाधारणले सजिलै देख्न र पढ्न सक्ने गरी इलेक्ट्रोनिक लिड डिस्प्ले जडान गरी चेतनामूलक सन्देश एवम् सूचनाहरू प्रवाह गरिएको छ ।
८५. United Nations Capital Development Fund (UNCDF) को सहयोगमा नेपालमा Mobile Money for the Poor (MM4P) विषयक कार्यक्रम सञ्चालनको क्रममा रहेको छ । त्यसैगरी, डेनिस सरकारको सहयोगमा सञ्चालन हुन लागेको Inclusive Growth in Nepal अन्तर्गत Access to Finance कार्यक्रममा पूर्वाञ्चलका ७ जिल्लालाई लक्षित गरी वित्तीय पहुँच विस्तार गर्ने योजना रहेको छ ।
८६. विश्वका विभिन्न ८९ राष्ट्रका १०८ संस्थाहरू आवद्ध रहेको एवम् वित्तीय समावेशीकरणका लागि विश्वव्यापी सञ्जालका रूपमा कार्यरत Alliance for Financial Inclusion (AFI) मा नेपालको तर्फबाट यस बैंकले प्रतिनिधित्व गर्दै आएको छ । यस सन्दर्भमा वित्तीय साक्षरता, ग्रामीण कर्जा सर्भेक्षण, वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति तथा मोबाइल बैकिङ्ग सञ्चालन जस्ता विषयहरूमा समयवद्ध कार्यक्रमहरू सहितको प्रतिवद्धता जारी गरिएको छ ।
८७. नेपाल सरकारको नीतिअनुरूप अपाङ्गता (फरक किसिमले सक्षम) भएका व्यक्तिहरूद्वारा सञ्चालित शहरी क्षेत्रका सहकारी संस्थालाई समेत ग्रामीण स्वावलम्बन कोषबाट कर्जा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस अनुरूप केही संस्थाहरू कर्जाको लागि सम्पर्कमा आएका छन् ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

८८. सार्वजनिक खरिद ऐन लागू हुने संघ/संस्था/प्रतिष्ठान आदिले Global Tender मार्फत् खरिद गर्ने वस्तु वा सेवाहरूका सन्दर्भमा भारतबाट परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी आयात गर्ने

वस्तुहरूको हकमा भाडा तथा बीमा वापतको रकम परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा भुक्तानी गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ ।

८९. विप्रेषक संस्थाहरूले विप्रेषण वापत संकलन गरेको रकम विप्रेषण पठाउनेको परिवारले सहज रूपमा भुक्तानी पाउन सक्ने व्यवस्था मिलाउन इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूसँग सम्झौता गरी सो बैंकको प्रतिनिधिको रूपमा Prepaid Remittance Card जारी गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
९०. नेपालबाट वैदेशिक रोजगारमा कामदार पठाउने वैदेशिक रोजगार फर्म/कम्पनी/संस्थाहरूले यस बैंकबाट इजाजतप्राप्त “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूमा परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा खाता खोल्न र आफूले वैदेशिक रोजगारीमा पठाएको कामदारको संख्याको आधारमा आवश्यक खर्चको लागि आफ्नो विदेशी मुद्रा खाताबाट वर्षमा बढीमा अमेरिकी डलर १०,००० सम्म सटही सुविधा दिने व्यवस्था गरिएको छ । यो सुविधा वर्षमा १०० जना भन्दा बढी कामदार पठाउने वैदेशिक रोजगार कम्पनीहरूको हकमा भने बढीमा अमेरिकी डलर २०,००० सम्मको सटही सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ ।
९१. अन्तर्राष्ट्रिय संघ-संस्थाहरूमा काम गरी विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने नेपालीहरूले आफ्नो अमेरिकी डलर खातामा रहेको रकम तोकिए बमोजिम खर्च गर्न र विदेशी मुद्रामा आय-आर्जन गर्ने स्वदेशी तथा विदेशी व्यक्ति, फर्म, कम्पनीहरू एवम् नेपाली नागरिकहरूले आफ्नो विदेशी मुद्रा खाताबाट वार्षिक अमेरिकी डलर १०,००० वा सो बराबरको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा सटही गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
९२. वैदेशिक रोजगारीका लागि खुला गरिएका थप मुलुकका मुद्राको सटही सुविधा प्रदान गर्ने सिलसिलामा कुवेती र बहराइनी दिनारलाई समेत सटही (खरिद) गरिने मुद्रामा समावेश गरिएको छ । त्यसैगरी, विप्रेषक संस्था र मनिचेन्जरहरूले आफूले सटही गरेको विदेशी मुद्रा नेपाल राष्ट्र बैंकमा पनि सटही गर्न पाउने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
९३. नेपालीहरू रोजगारीमा रहेका तर विप्रेषण कम्पनीहरूको पहुँच नपुगेका देशहरूमा हाल संचालनमा रहेका विप्रेषण कम्पनीहरूलाई कार्य क्षेत्र विस्तार गर्न र नयाँ कम्पनी खोल्दा पहुँच नभएका देशमा मात्र खोल्न पाउने व्यवस्था अन्तर्गत मलेसिया, कतार र दुवई गरी तीनवटा मुलुकहरूमा बाहेक अन्य मुलुकको लागि इजाजत दिने व्यवस्था कार्यान्वयन गरिएको छ । यस अनुरूप अष्ट्रेलियाबाट तीनवटा विप्रेषण कम्पनीहरूले कारोबार शुरु गरेका छन् ।
९४. यस बैंकबाट इजाजत प्राप्त मनिचेन्जरहरूले आफूले सटही गरी प्राप्त गरेको भारतीय रुपैयाँ नेपाल राष्ट्र बैंकमा जम्मा गर्न ल्याएमा प्रति भारतीय रुपैयाँ १०० मा १५ पैसाका दरले बढा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
९५. विदेशी विनिमय सम्बन्धी कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूको कारोबार पद्धति, प्रणाली र जोखिम व्यवस्थापनलाई लक्षित गरी निरीक्षणको दायरालाई फराकिलो र सघन बनाउनको लागि नेपाल राष्ट्र बैंक, विदेशी विनिमय कारोबार इजाजतपत्र तथा निरीक्षण विनियमावली, २०६७ लाई परिमार्जन गर्ने काम अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।
९६. निजी क्षेत्रमार्फत् संचालन हुने विद्युत् परियोजनाका अतिरिक्त सडक मार्ग, केवल कार लगायतका पूर्वाधार परियोजनाका लागि मेशिनरी तथा औजार आयात गर्न वाणिज्य बैंकहरूबाट विदेशी मुद्रामै कर्जा लिन पाउने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

आर्थिक तथा मौद्रिक परिदृश्य

९७. चालू आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीतिले ५.५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउने, मुद्रास्फीतिलाई ८.० प्रतिशतमा सीमित राख्ने र कम्तिमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न सक्ने विदेशी मुद्रा सञ्चिति कायम गर्ने लक्ष्य राखेको थियो ।
९८. मनसुन अनुकूल रहेको तथा रासायनिक मलको उपलब्धतामा समेत सहजता आएकोले चालू आर्थिक वर्षमा कृषि क्षेत्रको अवस्था सन्तोषजनक रहने देखिन्छ । चालू आर्थिक वर्षमा सरकारले समयमै पूर्ण बजेट जारी गरेको, हालै सम्पन्न संविधानसभाको निर्वाचनपश्चात् विद्यमान राजनैतिक संक्रमणकालीन अवस्थामा सुधारको संकेत देखिएको र यसबाट उद्योग तथा सेवा क्षेत्रको विस्तारमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने अनुमान रहेको छ । उर्जाको अवस्थामा उल्लेख्य सुधार नआएतापनि पूर्वाधार विकासमा सरकारी लगानी बढ्ने, लगानी वातावरणमा सुधार हुँदै जाने, पर्यटक आगमन बढ्ने एवम् विप्रेषण आप्रवाहमा वृद्धि हुने जस्ता कारणले आन्तरिक माग बढ्नुका साथै गैर-कृषि क्षेत्रको वृद्धिदरमा सुधार आई चालू आर्थिक वर्षमा ५.५ प्रतिशतको समग्र आर्थिक वृद्धिदर हासिल हुन सक्ने देखिन्छ ।
९९. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा सेवा आय बचतमा रहेको, वैदेशिक अनुदानमा उल्लेख्य वृद्धि भएको र खासगरी विप्रेषण आप्रवाह उच्च रहेको कारण शोधनान्तर स्थिति रु. ७७ अर्ब १९ करोडले बचतमा रहेको छ । विगत ६ महिनाको स्थिति एवम् बाँकी अवधिको परिदृश्यलाई समेत ध्यानमा राख्दा चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा शोधनान्तर बचत रु. ८० अर्बभन्दा माथि नै कायम रहने देखिन्छ । यस अनुमानको आधारमा २०७१ असार मसान्तको विदेशी विनिमय सञ्चिति साढे ११ महिनाको वस्तु आयात र करीब १० महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त हुने देखिन्छ ।
१००. आर्थिक वृद्धि तथा मुद्रास्फीतिका मूलभूत लक्ष्यहरु हासिल गरी मौद्रिक सन्तुलन कायम गर्न आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर १६.० प्रतिशतमा सीमित गर्ने लक्ष्य रहेको थियो । मौद्रिक नीति कार्यान्वयनमा आएपछिको ६ महिनाको अवधिमा उच्च शोधनान्तर बचतका कारण सुदृढ हुँदै गएको वाह्य क्षेत्र सन्तुलन लगायत आन्तरिक आर्थिक परिसूचक एवम् आगामी परिदृश्यको आधारमा चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा मुद्राप्रदाय १८.० प्रतिशतले बढ्ने संशोधित अनुमान गरिएको छ ।
१०१. मुद्राप्रदाय लगायतका मौद्रिक योगाङ्कहरु वाञ्छित स्तरमै रहेतापनि चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्म खाद्यान्नको मूल्यमा भएको चापका कारण उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कमा आधारित मुद्रास्फीति दर औसत ९.१ प्रतिशत रहेको छ । यस वर्ष मौसमी अनुकूलताको कारण वर्षेवालीको अवस्था सन्तोषजनक रहनुका साथै हिउँदेवाली पनि राम्रो हुने अनुमानका आधारमा बाँकी महिनाहरुमा खाद्यान्नको मूल्य वृद्धिदरमा सुधार आउने देखिएतापनि विगत ६ महिनाको स्थिति एवम् बाँकी अवधिको परिदृश्यलाई समेत ध्यानमा राखी वार्षिक औसत मुद्रास्फीति दर करीब ८.५ प्रतिशतको हाराहारीमा रहने संशोधित अनुमान छ ।
१०२. चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनासम्ममा सरकारको उच्च नगद मौज्जात रहेको कारण मौद्रिक क्षेत्रको सरकार माथिको दावी घटेको छ । चालू आर्थिक वर्षको ६ महिनाको अवधिमा कर्जाको ब्याजदर घट्दै गएको, मुलुकको राजनैतिक घटनाक्रम सुधारोन्मुख दिशातर्फ अघि बढ्दै गएकोले लगानीमैत्री वातावरणमा सुधारको संकेत देखिएतापनि विगत ६ महिनाको प्रवृत्ति एवम् आगामी परिदृश्य समेतका आधारमा चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा निजी

क्षेत्रतर्फको कर्जा १७.० प्रतिशतले बढ्ने संशोधित अनुमान रहेको छ । तर सरकारी क्षेत्रतर्फ जाने कर्जाको वृद्धिदर कम रहन सक्ने हुँदा वार्षिक १७.१ प्रतिशत वृद्धि हुने लक्ष्यको तुलनामा चालू आर्थिक वर्षमा कुल आन्तरिक कर्जा १४.६ प्रतिशतले मात्र वृद्धि हुने संशोधित अनुमान छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तथा व्यवस्थापन

१०३. मूल्य तथा वाह्य क्षेत्रका साथै वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम राख्दै सर्वसाधारणमा वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गरी वित्तीय साधनको कुशल परिचालनका माध्यमबाट दिगो तथा उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने दिशामा मौद्रिक नीति अभिमुख रहँदै आएको छ । मौद्रिक तथा वित्तीय नीतिको सफल कार्यान्वयनको परिणामस्वरूप विगत केही वर्षयता वित्तीय क्षेत्र सुदृढ एवम् थप पारदर्शी बन्दै गएको छ भने वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि एवम् वाह्य क्षेत्र स्थायित्वमा समेत सुधार आएको छ । मौद्रिक नीतिको प्रयासका बावजूद वाह्य तथा आन्तरिक आर्थिक लगायत संरचनागत पक्षहरुको कारणले मुद्रास्फीतिलाई अपेक्षित स्तरमा कायम राख्ने कार्य चुनौतीपूर्ण रहँदै आएको छ । यस सन्दर्भमा मौद्रिक विस्तारलाई लक्षित सीमाभित्र राखी माग पक्षबाट मुद्रास्फीतिमा थप चाप पर्न नदिनेतर्फ मौद्रिक नीतिको जोड रहने छ ।
१०४. हाल वाह्य कारणहरुबाट अधिक तरलताको स्थिति सृजना भएको र यसबाट मुद्रास्फीतिमा चाप पर्न सक्ने अवस्था रहेकोले एकातर्फ मौद्रिक नीतिले धेरै खुकुलो कार्यदिशा अवलम्बन गर्न सक्ने अवस्था छैन भने अर्कोतर्फ कर्जा प्रवाहको वृद्धिदर लक्षित स्तरभन्दा तल रहेको, कतिपय क्षेत्रमा कर्जाको औसत ब्याजदरमा अभै सुधारको आवश्यकता रहेको तथा नेपाल सरकारको खातामा उल्लेख्य नगद बचत रहेको अवस्थामा मौद्रिक नीतिको कार्यदिशालाई धेरै कसिलो बनाउन पनि उपयुक्त देखिदैन । तसर्थ, मूल्य, वाह्य तथा वित्तीय क्षेत्र स्थायित्वमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह विस्तारका माध्यमबाट लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउने अभिप्रायले चालू आर्थिक वर्षको बाँकी अवधिमा मौद्रिक नीतिको सजग कार्यदिशा अवलम्बन गरिने छ । यसको तात्पर्य यस आर्थिक वर्षको बाँकी अवधिमा अधिक मौद्रिक तरलताबाट मुद्रास्फीति र निक्षेपको ब्याजदरमा थप चाप पर्न नदिने तथा आर्थिक क्रियाकलापलाई विस्तार गर्न सघाउ पुऱ्याउने मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा हो । यस अवधिमा वाह्य क्षेत्र सन्तुलनमा आउने परिवर्तन र सरकारी खर्च स्थितिमा आउने तीव्रताले मौद्रिक नीतिका उपकरणहरुको प्रयोगलाई कठोर वा लचिलो बनाउने भन्ने कुरा निर्धारित गर्नेछन् ।
१०५. चालू आर्थिक वर्षको प्रारम्भदेखि नै विप्रेषण आप्रवाहमा उल्लेख्य विस्तार आएकोले शोधनान्तर बचत उच्च रहेको छ । यस बीचमा अमेरिकी डलरसँग नेपाली रुपैयाँको अवमूल्यनले विप्रेषण आप्रवाह लगायत केही हदसम्म निर्यात वृद्धिमा समेत सहयोग पुऱ्याए पनि खासगरी तेस्रो मुलुकबाट आयातीत वस्तु तथा सेवाको माध्यमबाट समग्र मुद्रास्फीतिमा दबाव परिरहेको छ । उच्च विप्रेषण आप्रवाहका कारण बैकिङ्ग क्षेत्रको निक्षेप परिचालनमा निरन्तर विस्तार हुँदै आएपनि लगानीको आन्तरिक प्रतिफल (Internal Rate of Return) र कर्जाको ब्याजदरबीचको अन्तर आकर्षक हुन नसकेकोले निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाह अपेक्षित रुपमा विस्तार हुन सकेको छैन । फलस्वरूप: बैकिङ्ग क्षेत्रमा अधिक तरलताको अवस्था देखा परेको छ । जसका कारण निक्षेप लगायत मुद्रा बजारका अल्पकालीन ब्याजदरहरु घट्ने क्रम जारी रहेको छ । यसबाट एकातिर अर्थतन्त्रमा उपलब्ध वित्तीय स्रोतको कुशल परिचालन हुन सकेको छैन भने अर्कोतर्फ अधिक तरलताको कारण उपभोग लगायत अनुत्पादक क्षेत्रतर्फ

वित्तीय साधन प्रवाह हुनसक्ने तथा मुद्रास्फीति एवम् आयात वृद्धि हुनसक्ने अवस्था विद्यमान छ । यस परिप्रेक्ष्यमा विद्यमान तरलता तथा ब्याजदरको अवस्थाबाट सृजना हुन सक्ने जोखिमका बारेमा सावधानी अपनाउनेतर्फ मौद्रिक नीतिको जोड रहने छ ।

१०६. चालू आर्थिक वर्ष शोधनान्तर बचत अनुमानित स्तरभन्दा बढी हुने देखिएकोले वाह्य क्षेत्र स्थायित्व हासिल गर्न सहज हुने अवस्था छ । हाल उल्लेख्य रूपमा रहेको शोधनान्तर बचतले मौद्रिक योगाङ्कहरूमा पार्ने विस्तारकारी प्रभावलाई बचतमा रहेको सरकारी बजेटले केही हदसम्म भए पनि न्यूनीकरण गरेको छ । पछिल्लो समयमा मुलुकको राजनैतिक अवस्थामा आएको सुधारको संकेतसँगै आर्थिक वर्षको उत्तरार्द्धमा सरकारी खर्च बढ्ने देखिएकोले यसबाट मौद्रिक योगाङ्कहरूको विस्तारमा पर्न सक्ने चापलाई ध्यानमा राखी मौद्रिक कदम चाल्नु पर्ने हुन्छ । यस प्रयोजनका लागि खुला बजार कारोबारलाई सक्रिय बनाउँदै आवश्यकता अनुरूप तरलता प्रशोचन गरी मौद्रिक योगाङ्कहरूलाई वाञ्छित स्तरमा राखिने छ ।
१०७. हाल एकातिर उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ पूँजी परिचालन गरी आर्थिक वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउन निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा विस्तारलाई थप प्रोत्साहन गर्नुपर्ने आवश्यकता छ भने अर्कोतर्फ वित्तीय प्रणालीमा उपलब्ध उच्च तरलताको कारण अनुत्पादक क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह एवम् उपभोगमा आउन सक्ने बढोत्तरीलाई निरुत्साहित गर्नेतर्फ समेत उत्तिकै ध्यान दिनु जरुरी छ । अर्थतन्त्रमा उच्च तरलता रहेकोले मुद्रा बजारका ब्याजदरहरू घट्दै गएको तर निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाह भने अपेक्षित रूपमा बढ्न नसकेको स्थितिमा शेयर बजार कारोबारमा विस्तार आउनु स्वभाविकै हो । तर मुलुकको समष्टिगत आर्थिक तथा पूँजी बजारसँग सम्बन्धित परिसूचकहरूको विद्यमान अवस्था एवम् सर्वसाधारण लगानीकर्ताको हितलाई समेत ध्यानमा राखी शेयर बजारको Speculative विस्तार र यसबाट समग्र वित्तीय स्थायित्वमा पर्न सक्ने सम्भावित जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न शेयरको धितोमा प्रवाह हुने कर्जा (मार्जिन लेण्डिङ) लाई सावधानीपूर्वक अनुगमन गर्दै जानुपर्ने आवश्यकता छ । तसर्थ, शेयरको धितोमा प्रवाह हुने कर्जाको परिमाण एवम् शेयर बजारमा आउने उतार-चढावलाई समेत दृष्टिगत गरी मार्जिन लेण्डिङ सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थामा आवश्यकता अनुसार पुनरावलोकन गरिने छ ।
१०८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको लगानीयोग्य कोष (Loanable Fund) को उपलब्धता बढाई कम लागतमा उत्पादनशील क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाहलाई प्रोत्साहन गरी आर्थिक वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले चालू आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीतिमार्फत् विद्यमान अनिवार्य नगद अनुपात लगायत पुनरकर्जादरहरू घटाइएको थियो । मौद्रिक नीति कार्यान्वयनमा आएपछिको ६ महिनाको अवधिमा बैकिङ्ग क्षेत्रमा विद्यमान उच्च तरलताको स्थिति कायमै रहेतापनि निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाह लक्षित सीमाभित्रै रहेकोले आर्थिक वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउन तथा कोषको लागत बढ्न नदिन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कायम गर्नुपर्ने विद्यमान अनिवार्य नगद अनुपातलाई यथावत कायम गरिएको छ । साथै, बैंकदर, वैधानिक तरलता अनुपात तथा पुनरकर्जादरहरू समेत यथावत कायम गरिएको छ ।
१०९. यस बैंकले खुला बजार कारोबारलाई मौद्रिक व्यवस्थापनको प्रमुख औजारको रूपमा उपयोग गर्दै आएको छ । बजारमा उपलब्ध उच्च तरलतालाई प्रशोचन गर्ने अल्पकालीन उपायको रूपमा खुला बजार कारोबारमार्फत् तरलता व्यवस्थापन गर्ने गरिएतापनि तरलतामा हुने उतारचढावको दीर्घकालीन व्यवस्थापन गर्न त्यस्तै प्रकृतिको उपकरणको आवश्यकता पर्ने

सन्दर्भमा दीर्घकालीन प्रकृतिको अधिक तरलता व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त उपकरण जारी गर्ने व्यवस्था मिलाउँदै लगिने छ ।

११०. आर्थिक विकास र स्थायित्वका लागि वित्तीय स्थिरता महत्वपूर्ण हुने भएकोले वित्तीय प्रणालीलाई सबल र सक्षम बनाउन आवश्यक छ । यसका लागि एकातर्फ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको स्व:नियमन क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता छ भने अर्कोतर्फ यस बैंकको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण क्षमता विस्तार गर्नु जरुरी छ । यसका लागि मौद्रिक तथा Macro Prudential Regulation का उपकरणहरूको प्रयोगलाई समन्वयात्मक रूपमा अधि बढाइने छ ।
१११. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा हाल उल्लेख्य मात्रामा तरलता विद्यमान रहेको कारण निक्षेपको ब्याजदरमा कमी आएको छ । अर्कातिर कर्जा प्रवाह विस्तारलाई वाञ्छित स्तरमा पुऱ्याउन कतिपय क्षेत्रहरूमा जाने कर्जाको ब्याजदरमा थप सुधार आवश्यक देखिएको छ । यस सम्बन्धमा निक्षेपको ब्याजदरलाई उपयुक्त स्तरभन्दा कम नहुने गरी कृषि, निर्माण, होटल तथा अन्य सेवामूलक व्यवसाय लगायतका उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ प्रवाह हुने कर्जाको ब्याजदरलाई थप लगानीमैत्री तुल्याउन आवश्यक पहल गरिने छ ।
११२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई कर्पोरेट ग्राहक लगायत मझौला तथा साना ग्राहकहरूतर्फ उन्मुख हुन तथा कर्जा सेवाग्राही संख्या बढाउँदै कर्जा लगानीको परम्परागत क्षेत्रबाट विस्तारै नयाँ क्षेत्रतर्फ उन्मुख हुन अभिप्रेरित गर्दै लगिने छ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट कृषि तथा जलविद्युत क्षेत्रमा थप लगानी विस्तार गरी तोकिएको स्तरमा पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्थालाई प्रभावकारी रूपमा अनुगमन गर्दै लगिने छ ।
११३. खुला बजार कारोबारलाई सक्रिय एवम् प्रभावकारी बनाउन तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचना (Liquidity Monitoring and Forecasting Framework) लाई थप परिष्कृत एवम् परिमार्जन गर्दै लगिने छ । त्यसैगरी, मौद्रिक नीतिमा उल्लेखित लक्ष्य तथा उपलब्धिहरूको प्रगति विवरण तयार गरी सो अनुरूप आवश्यक नीति तथा कार्ययोजना तय गर्ने उद्देश्यले चालू आर्थिक वर्षदेखि मौद्रिक नीतिको मासिक समीक्षा गर्न थालिएको छ । यसबाट मौद्रिक व्यवस्थापनको कार्य प्रभावकारी हुनुको साथै मौद्रिक नीतिका उद्देश्यहरू हासिल गर्न सहज हुने अपेक्षा गरिएको छ ।
११४. भुक्तानी तथा फछ्यौट व्यवस्थालाई समयसापेक्ष बनाउनका लागि Payment and Settlement System Development Strategy निकट भविष्यमै जारी गरिने छ ।
११५. वित्तीय साक्षरताका माध्यमबाट जनचेतना अभिवृद्धि गरी अनौपचारिक वित्तीय कारोबारलाई निरुत्साहित गर्ने तथा पिछडिएका वर्ग, जाति एवम् समुदायहरूमा लक्षित आय-आर्जन तथा रोजगारमूलक कार्यक्रमहरू संचालनका माध्यमबाट समावेशी आर्थिक विकासमा सघाउ पुऱ्याउने उद्देश्यले वित्तीय सेवाको पहुँच विस्तार गर्नेतर्फ मौद्रिक नीतिको जोड रहने छ ।

अन्त्यमा,

११६. आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीतिको ६ महिनासम्मको उपलब्धि र बाँकी अवधिको कार्यान्वयनबाट मुद्रास्फीति अपेक्षित दायरामा रहने, वाट्य क्षेत्र थप सुदृढ हुने तथा बैंकिङ्ग प्रणालीको कार्यकुशलता अभिवृद्धि भई बचत परिचालन एवम् लगानी विस्तार हुनुको साथै

सुशासन तथा वित्तीय क्षेत्रको स्थायित्वमा समेत सकारात्मक प्रभाव पर्ने अपेक्षा गरिएको छ । त्यसैगरी, कृषि र उत्पादनशील क्षेत्रतर्फको कर्जा विस्तार एवम् वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धिका माध्यमबाट वित्तीय समावेशीकरणमा सहयोग पुग्नुका साथै यसबाट नेपाल सरकारले लिएको आर्थिक वृद्धिको लक्ष्यमा समेत सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

११७. चालू आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीतिमा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमहरूको ६ महिनासम्मको प्रगति यसै समीक्षाको अनुसूचीको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । यसमा समावेश भएका नीतिगत व्यवस्था तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा सबै सरोकारवालाहरूको सहयोग प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दै आगामी दिनहरूमा पनि सदाभैँ सहयोग मिल्ने अपेक्षा यस बैकले गरेको छ ।

धन्यवाद !

अनुसूची १ : आर्थिक वर्ष २०७०/७१ को मौद्रिक नीतिको लक्ष्य तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन तालिका

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
१	४२	आर्थिक वर्ष २०७०/७१ मा वार्षिक औसत मुद्रास्फीति दरलाई ८ प्रतिशतमा कायम राख्ने ।	२०७० पुससम्मको औसत मुद्रास्फीति दर ९.१ प्रतिशत रहेको । चालू आर्थिक वर्षमा वार्षिक औसत मुद्रास्फीति दर ८.५ प्रतिशतको हाराहारीमा रहने संशोधित अनुमान रहेको ।
२	४२	कम्तिमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न सक्ने विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम गर्ने ।	२०७० पुस मसान्तमा विद्यमान विदेशी विनिमय संचितिले १०.२ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त हुने देखिएको । चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यमा विद्यमान विदेशी विनिमय संचितिले ९.७ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त हुने अनुमान रहेको ।
३	४२	५.५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउन आवश्यक कर्जाको व्यवस्था गर्ने ।	२०७० पुससम्ममा निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाहित कर्जा ८.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको ।
४	४३	विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदरलाई १६.० प्रतिशतको हाराहारीमा कायम राख्ने ।	२०७० पुससम्ममा मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर ९.० प्रतिशत रहेको । चालू आर्थिक वर्षमा विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर १८.० प्रतिशत कायम हुने संशोधित अनुमान रहेको ।
५	४४	कुल आन्तरिक कर्जा १७.१ प्रतिशतले बढ्ने । आन्तरिक कर्जामध्ये नेपाल सरकारलाई जाने कर्जाको विस्तार १२.३ प्रतिशत रहने र निजी क्षेत्रतर्फ जाने कर्जा १८.० प्रतिशतले बढ्ने । र निजी क्षेत्रतर्फ जाने कर्जालाई बढीभन्दा बढी उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ प्रवाह गर्न उत्प्रेरित गर्ने ।	२०७० पुससम्ममा कुल आन्तरिक कर्जा १.१ प्रतिशतले बढेको । जसमध्ये नेपाल सरकारतर्फको खुद कर्जा ४४.१ प्रतिशतले घटेको तथा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा ८.९ प्रतिशतले बढेको । चालू आर्थिक वर्षमा कुल आन्तरिक कर्जा १४.६ प्रतिशतले, निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा १७.० प्रतिशतले तथा सरकारतर्फको खुद कर्जा ०.५ प्रतिशतले वृद्धि हुने संशोधित अनुमान रहेको ।
६	४७	बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कायम गर्नुपर्ने अनिवार्य नगद अनुपात 'क' वर्गको लागि ५.० प्रतिशत, 'ख' वर्गको लागि ४.५ प्रतिशत र 'ग' वर्गको लागि ४.० प्रतिशत कायम गर्ने ।	२०७० साउन १३ मा निर्देशन जारी गरी नियमित अनुगमन गर्ने गरिएको । २०७० पुसको अन्तिम हप्तामा औसत नगद अनुपात 'क' वर्गका वाणिज्य बैंकहरूको १०.४७ प्रतिशत र 'ख' वर्गका विकास बैंकहरूको ५.३० प्रतिशत कायम भएको ।
७	४८	"क" वर्गका संस्थाका लागि १२ प्रतिशत, चल्ती तथा कल निक्षेप संकलन गर्ने "ख" र "ग" वर्गका संस्थाको लागि क्रमशः ९ प्रतिशत र ८ प्रतिशत वैधानिक तरलता अनुपात कायम गर्ने ।	२०७० साउन १३ मा निर्देशन जारी गरिएको । २०७० मंसिरमा 'क' वर्गका वाणिज्य बैंकहरूको वैधानिक तरलता अनुपात औसतमा ३०.४४ प्रतिशत र २०७० पुसमा 'ख' वर्गका विकास बैंकहरूको यस्तो अनुपात औसतमा २७.७९ प्रतिशत कायम रहेको ।
८	४९	रिपो तथा रिभर्स रिपो बोलकबोलको अधिकतम अवधिलाई २८ दिनबाट घटाई २१ दिन कायम गर्ने ।	२०७० साउन १३ मा निर्देशन जारी गरिएको । २०७० पुससम्ममा ७ दिन र १४ दिनको रिभर्स रिपोमाफत पटक पटक गरी रु.११८ अर्ब ५० करोड बराबरको तरलता प्रशोचन गरिएको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
९	५०	अल्पकालीन तरलता व्यवस्थापनको लागि खुला बजार कारोबारलाई प्रभावकारी बनाउने ।	तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचना एवम् अन्य आवश्यक सूचनाहरूको विश्लेषणको आधारमा विक्री बोलकबोल र रिभर्स रिपो बोलकबोलको माध्यमबाट खुला बजार कारोबारलाई प्रभावकारी बनाइएको ।
१०	५०	ट्रेजरी बिल्स एवम् विकास ऋणपत्रहरूको बोलकबोलमा Online Bidding System लागू गर्ने ।	खरिदकर्तासँग सम्झौता भई काम सुचारु रूपमा भइरहेको र यसका लागि दुई महिना समयवधि थप गरिएको ।
११	५०	खुलाबजार सञ्चालन विनियमावलीको तर्जुमा एवम् कार्यान्वयन गर्ने ।	विनियमावलीको मस्यौदा उपर खुला बजार संचालन समितिमा दफावार छलफल भइरहेको ।
१२	५०	प्राथमिक व्यवसायकर्ता प्रणाली (Primary Dealer System) लागू गर्न आवश्यक पूर्वाधार तयार गर्ने ।	प्राथमिक व्यवसायकर्तालाई समेट्ने गरी सरकारी ऋणपत्रको प्राथमिक तथा दोस्रो बजार व्यवस्था नियमावली तर्जुमा भइरहेको ।
१३	५१	नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा दीर्घकालीन ऋणपत्रहरू जारी गर्ने ।	यस आर्थिक वर्षको ६ महिनामा २ पटक गरी क्रमशः ५ वर्षे रु. ३०० करोडको र ७ वर्षे रु. ६०० करोडको गरी रु. ९०० करोडको विकास ऋणपत्र, ५ वर्षे रु. ९०.६५ करोडको राष्ट्रिय बचतपत्र र ५ वर्षे रु. २.६४ करोडको वैदेशिक रोजगार बचतपत्र निष्काशन गरिएको ।
१४	५२	आधार दरको अवधारणा क्रमशः अन्य वित्तीय संस्थाहरूमा समेत लागू गर्ने ।	२०७० भदौ ३१ मा निर्देशन जारी गरिएको । निर्देशन बमोजिम आधार दर गणना गर्न २०७० पुससम्मको समय दिइएको ।
१५	५४	कृषि, जलविद्युत, पशुपंक्षी एवम् मत्स्यपालन व्यवसाय र तोकिएका अन्य उत्पादनशील क्षेत्रको लागि कायम रहेको पुनरकर्जादर ६ प्रतिशतबाट घटाएर ५ प्रतिशत कायम गर्ने । यस्तो पुनरकर्जाको हकमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्राहकबाट बढीमा ९ प्रतिशतसम्म ब्याज लिन सक्ने व्यवस्था गर्ने ।	२०७० साउन १३ मा निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । यस व्यवस्था अन्तर्गत ४ वाणिज्य बैंकहरूले कुल रु. २०१.४७ करोड सुविधा उपयोग गरेको ।
१६	५५	विशेष पुनरकर्जादरलाई १.५ प्रतिशतबाट घटाएर १ प्रतिशत कायम गर्ने । यस्तो सुविधा उपयोग गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित ग्राहकबाट बढीमा ४.५ प्रतिशतसम्म ब्याज लिन सक्ने व्यवस्था गर्ने ।	२०७० साउन १३ मा निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । यस व्यवस्था अन्तर्गत ६ वाणिज्य बैंकहरूले कुल रु. १३९.९६ करोड (निर्यात पुनरकर्जा) सुविधा उपयोग गरेको ।
१७	५६	विपन्न वर्ग कर्जा अनुपात वाणिज्य बैंकहरूले ४.५ प्रतिशत, विकास बैंकहरूले ४.० प्रतिशत र वित्त कम्पनीहरूले ३.५ प्रतिशत पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था गर्ने ।	२०७० साउन १३ मा निर्देशन जारी गरिएको । यस अनुरूप यस्तो अनुपात वाणिज्य बैंकहरूको ४.७ प्रतिशत, विकास बैंकहरूको ४.३ प्रतिशत र वित्त कम्पनीहरूको ३.१ प्रतिशत रहेको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
१८	५६	विपन्न वर्गमा जाने कर्जाको सीमा वृद्धि गर्ने, दायरा फराकिलो बनाउने । प्रक्रियागत सरलीकरण गर्ने ।	विपन्न वर्गमा जाने कर्जाको सीमा वृद्धि गर्ने, दायरा फराकिलो बनाउन र प्रक्रियागत सरलीकरण गर्न छलफल भइरहेको ।
१९	५७	वाणिज्य बैंकहरूले उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रवाह गर्ने कर्जा कुल कर्जाको २० प्रतिशत पुऱ्याउने गरी यस बैंकमा पेश गरेको कार्ययोजना कार्यान्वयन गराउन २०७२ असारसम्ममा यस्तो कर्जा तोकिए बमोजिमको अनुपातमा पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिने । यस अन्तर्गत कृषि र उर्जा क्षेत्रमा कम्तिमा १२ प्रतिशत कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने ।	२०७० असोज २२ मा निर्देशन जारी गरिएको । उत्पादनशील क्षेत्र कर्जाको दायरा फराकिलो पार्न २०७० असोज २२ मा पुनः परिभाषा गरिएको ।
२०	५७	विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले समेत आगामी ३ वर्षभित्र उत्पादनशील क्षेत्रमा कुल कर्जाको एक निश्चित प्रतिशत कर्जा प्रवाह गर्ने कार्ययोजना तयार गरी २०७० पुस मसान्तसम्ममा यस बैंकमा पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	२०७० पुस मसान्तसम्ममा उत्पादनशील क्षेत्र सम्बन्धमा कार्ययोजना पेश गर्न २०७० असोज २२ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
२१	५८	लघुवित्त सेवा प्राप्त गरी व्यवसाय गरेका र त्यसको दायराबाट माथि उक्लेका साना तथा मझौला व्यवसाय र महिला उद्यमीद्वारा प्रवर्द्धित व्यवसायको लागि “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले वित्तीय सेवा र कर्जा उपलब्ध गराउन सक्ने गरी संस्थागत सम्बन्ध विस्तार र सूचना प्रणाली विकास गर्ने ।	संस्थागत सम्बन्ध विस्तार र सूचना प्रणाली विकास गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक छलफल भइरहेको ।
२२	५९	नेपाल सरकार समेतको समन्वय र अन्य सरोकारवालाहरूको संलग्नतामा वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति तर्जुमा गर्ने ।	उप-समितिहरू गठन भई रणनीति तर्जुमा गर्ने कार्य अगाडि बढाइएको ।
२३	६०	वित्तीय सेवाको पहुँच अति न्यून रहेका जिल्लाहरूमा लघुवित्त संस्था खोल्न प्राथमिकता दिने ।	वित्तीय सेवाको पहुँच अति न्यून रहेका जिल्लाहरूको पहिचान गरिएको र त्यस्ता संस्था खोल्न निवेदन प्राप्त भएमा प्राथमिकता दिने व्यवस्था गरिएको तर हालसम्म कुनै निवेदन प्राप्त नभएको ।
२४	६१	नयाँ शाखा स्थापनाको लागि शून्य ब्याजदरमा ऋण उपलब्ध गराउने विद्यमान व्यवस्था कायम राख्ने ।	२०७० असोज २२ मा निर्देशन जारी गरिएको । २०७० पुससम्ममा “घ” वर्गका वित्तीय संस्थालाई दुईवटा शाखा खोले वापत रु. ४० लाख शून्य ब्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराइएको ।
२५	६१	जिल्ला सदरमुकाम तथा नगर क्षेत्रभन्दा बाहिर शाखा विस्तार गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।	२०७० असोज २२ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
२६	६२	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई वातावरणीय र संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व वहन गर्ने क्रियाकलापहरू संचालन गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।	मिति २०७० पुस २२ मा नियमन समितिमा छलफल भई सो सम्बन्धी मार्गदर्शन तयार हुने क्रममा रहेको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
२७	६३	विगतमा द्वन्द्वबाट विस्थापित भएका बैंक शाखा पुनरस्थापना गर्न वा त्यस्ता क्षेत्रमा सेवा पुनरस्थापना गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उत्प्रेरित गर्ने ।	द्वन्द्वबाट विस्थापित भएका बैंक शाखा पुनरस्थापना गर्न निवेदन आएमा त्यस्ता निवेदन उपर विशेष प्राथमिकता दिने व्यवस्था गरिएको । जस अनुरूप २०७० माघसम्ममा नेपाल बैंक लि. का २१ वटा र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका ३५ वटा शाखाहरू पुनरस्थापना भइसकेका छन् भने चालू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा नेपाल बैंक लि. का थप ५ वटा र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि. का १० वटा यस्ता शाखाहरू पुनरस्थापना हुने चरणमा रहेका ।
२८	६४	कफी, सुन्तला, चिया जस्ता कृषि व्यवसाय र पशुपालन तथा दुग्धजन्य व्यवसाय लगायतका परियोजनाको लागि निश्चित रकमसम्मको कर्जा सम्भाव्यताका आधारमा परियोजनाकै धितोमा प्रवाह गर्न पाउने व्यवस्था गर्ने ।	२०७० असोज २२ मा निर्देशन जारी गरिएको । यस्तो कर्जा उपलब्ध नभएको सम्बन्धमा गुनासो सुन्ने व्यवस्था मिलाइएको ।
२९	६५	“क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा तथा निक्षेप वीचको औसत ब्याजदर अन्तरलाई निश्चित समयभित्र ५ प्रतिशतभित्र ल्याउनु पर्ने व्यवस्था गर्ने ।	गणना विधि तयार गरी सो सहितको निर्देशन २०७० असोज २४ मा जारी गरिएको । २०७० पुसमा कर्जा तथा निक्षेपबीचको औसत ब्याजदर अन्तर ६.८५ प्रतिशत कायम रहेको ।
३०	६६	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले एउटै प्रकृतिको निक्षेप तथा कर्जाको ब्याजदरमा निश्चित प्रतिशत विन्दुभन्दा बढी फरक गर्न नपाउने व्यवस्था गरिनुका साथै कर्जाको अग्रीम भुक्तानी लगायतका सेवा शुल्कको दरमा एकरूपता कायम गर्न सेवा शुल्क, कमिशन, दस्तुर, हर्जाना सम्बन्धी मार्गदर्शनलाई परिमार्जन गरी वित्तीय सेवालाई ग्राहक-मैत्री बनाउने ।	यस सम्बन्धमा वित्तीय संरक्षण तथा वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी व्यवस्थाको मस्यौदा तयार गरी राय/प्रतिक्रिया संकलन गर्ने कार्यको लागि यस बैंकको वेवसाइटमा राखिएको ।
३१	६७	बैंकिङ्ग क्षेत्रका ग्राहकहरूको हकहित सुरक्षा गर्न उपभोक्ता सुरक्षा (Consumer Protection) सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था गर्ने । उपभोक्ताको गुनासो सुन्ने इकाईलाई प्रभावकारी बनाउने ।	यस सम्बन्धमा वित्तीय संरक्षण तथा वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी व्यवस्थाको मस्यौदा तयार गरी राय/प्रतिक्रिया संकलन गर्ने कार्यको लागि यस बैंकको वेवसाइटमा राखिएको ।
३२	६८	वित्तीय प्रणालीमा चुनौतीको रूपमा रहँदै आएको बहु-बैंकिङ्ग कारोबार (Multiple Banking) लाई निरुत्साहित गर्न आवश्यक उपाय अवलम्बन गर्ने ।	२०७० साउन २७ मा आवश्यक निर्देशन जारी गरिएको ।
३३	६९	निक्षेपकर्ताको सुरक्षण भएको निक्षेप फिर्ता गर्नुपर्ने अवस्था आएमा छिटो-छरितो रूपमा फिर्ताको प्रत्याभूति गराउन आवश्यक कानूनी तथा नियमनकारी व्यवस्था गरिने ।	छिटो-छरितो रूपमा फिर्ताको प्रत्याभूति गराउन आवश्यक कानूनी तथा नियमनकारी व्यवस्था गर्नका लागि छलफल भइरहेको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
३४	७०	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु आपसमा गाभिने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न सो सम्बन्धी प्रक्रिया सरलीकरण गर्दै लैजाने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु आपसमा गाभिने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्न प्रक्रियागत सरलीकरण गर्दै लिएको ।
३५	७०	एक बैंक वा वित्तीय संस्थाले अर्को बैंक वा वित्तीय संस्था प्राप्त गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि बनाई लागू गर्ने ।	विनियमको मस्यौदा तयार भई नियमन समितिमा छलफलको लागि प्रस्ताव तयार गरिएको ।
३६	७१	वासेल-३ का प्रावधानहरुलाई आवश्यकता र औचित्यका आधारमा क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लैजाने ।	कन्सल्टेन्टभ डकुमेण्ट तयार गरी व्यवस्थापन समितिमा पेस गरिएको ।
३७	७२	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको स्वीकृत पूँजी योजना अनुरूप पूँजीकरण गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।	स्वीकृत पूँजी योजना अनुरूपको सम्पूर्ण कार्यहरु मध्ये NIDC सँग मर्ज गर्ने बाहेकका अन्य कार्यहरु पूरा भइसकेको ।
३८	७२	नेपाल बैंक लि. को स्वीकृत पूँजी योजना कार्यान्वयन गरी बैंकका शेयरधनीलाई नै बैंकको व्यवस्थापन हस्तान्तरण गर्ने ।	२०७१ असार मसान्तसम्ममा व्यवस्थापन हस्तान्तरण गर्ने गरी यस बैंकले उक्त बैंकको व्यवस्थापन नियन्त्रण कायमै राखेको । यस बैंकबाट स्वीकृत पूँजी योजनामा उल्लिखित कार्यहरु मध्ये गैर-बैंकिङ्ग सम्पत्ति विक्री गर्ने बाहेक अन्य सम्पूर्ण कार्यहरु पूरा भई बैंकको चुक्ता पूँजी रु. ३ अर्ब ९७ करोड पुगेको ।
३९	७३	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको पूँजी सुदृढ बनाउन “क”, “ख” र “ग” वर्गका संस्थाहरुको लागि तोकिएको न्यूनतम चुक्ता पूँजी २०७१ असार मसान्तभित्रमा अनिवार्य रूपमा पूरा गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	२०७० साउन २७ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
४०	७३	वित्तीय प्रणालीको सुदृढीकरणका लागि सबै प्रकारका वित्तीय संस्थाहरुको पूँजीको आधार वृद्धि गर्दै लैजाने । यसका लागि चुक्ता पूँजीका अतिरिक्त अन्य उपकरण/उपायहरु समेत अवलम्बन गर्ने ।	पूँजीको आधार वृद्धि गर्न माग भई आएमा वाणिज्य बैंकहरुलाई तोकिएको मापदण्डको आधारमा बण्ड जारी गर्न अनुमति प्रदान गर्ने गरिएको ।
४१	७४	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको संचालन जोखिम कम गर्न आन्तरिक नियन्त्रण लगायतको सुशासन प्रणालीलाई सुदृढ बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	Internal Audit / Operational Guidelines सुदृढ गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई २०७० असोज २४ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
४२	७५	बैंकिङ्ग क्षेत्रमा व्यापक रूपमा बढ्दै गएको सूचना प्रविधिको प्रयोग तथा विद्युतीय माध्यमबाट हुने कारोबारमा उत्पन्न हुन सक्ने जोखिम कम गर्न IT Guidelines/System Audit को कार्यान्वयन पक्ष अनुगमन गर्ने ।	स्थलगत निरीक्षणका क्रममा IT Guidelines / System Audit को पालना भए/नभएको अनुगमन गर्ने गरिएको ।
४३	७६	भुक्तानी, फल्ट्र्यौट र क्लियरिङ्ग सम्बन्धमा अवलम्बन गरिएको आधुनिक प्रविधिलाई समेत समेट्ने गरी उक्त कार्यहरु सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थाहरुलाई एकीकृत गर्दै लैजाने ।	२०७० चैतसम्ममा काम सम्पन्न गर्ने गरी कार्य प्रारम्भ भइसकेको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
४४	७९	नेपाली बैंकहरूले विदेशमा र विदेशी बैंकहरूले नेपालमा शाखा खोल्न सक्ने नीति रहेकोले Home /Host Supervision को लागि Cross Border Supervision सम्बन्धी मार्गदर्शन तयार गर्ने ।	मार्गदर्शन तयार गर्न छलफल चलिरहेको ।
४५	८०	वासलका मूल सिद्धान्तहरू (Basel Core Principles) को कार्यान्वयन अवस्थाको मूल्याङ्कन र तत्सम्बन्धमा भावी दिनमा अपनाउनु पर्ने रणनीति तयार गर्न सघाउ पुऱ्याउने उद्देश्यले वासल मूल सिद्धान्तहरूको कार्यान्वयन अवस्थाको स्व:मूल्याङ्कन (Basel Core Principle Self-Assessment) को आधारमा कार्ययोजना तयार गर्ने ।	Self-Assessment को प्रतिवेदन उपर छलफल भइरहेको र अन्तिम प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि कार्ययोजना तयार गरिने ।
४६	८१	Problem Bank Resolution Framework कार्यान्वयन गर्दै लैजाने ।	Problem Bank Resolution Framework तयार गरिएको र यसै अनुरूप छुट्टै Problem Institution Resolution Division स्थापना गरी कार्य अधि बढाइएको ।
४७	८२	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सूचनाहरूलाई समयमै अद्यावधिक गर्दै गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण प्रणालीलाई थप सुदृढ बनाउने ।	निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण विनियमावली संशोधन भइसकेको ।
४८	८२	स्थलगत निरीक्षणमा ठूला ऋणीहरूको धितो तथा परियोजनाको स्थलगत निरीक्षण गरी सम्पत्तिको गुणस्तर परीक्षण गर्ने कार्य प्रभावकारी बनाउने ।	स्थलगत निरीक्षणको दायरा फराकिलो बनाउन ठूला ऋणीहरूको धितो तथा परियोजनाको स्थलगत निरीक्षणको संख्या बढाइएको ।
४९	८३	तोकिएको अनुपातमा तरलता कायम नगर्ने वाणिज्य बैंकलाई तरलता समेतमा आधारित शीघ्र सुधारात्मक कारवाही अधि बढाउने व्यवस्था गर्ने ।	शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी संशोधित विनियमावलीको मस्यौदा तयार भई छलफलको क्रममा रहेको ।
५०	८४	राष्ट्रिय स्तरका वित्त कम्पनीहरूलाई समेत दबाव परीक्षण (Stress Testing) गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	मिति २०७०/१०/१४ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
५१	८४	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले दबाव परीक्षणबाट प्राप्त नतिजालाई जोखिम न्यूनीकरण गर्न उपयोग गर्ने ।	निर्देशन जारी भइसकेको र सोको निरन्तर अनुगमन गरिएको ।
५२	८५	कर्जाको वर्गीकरण र कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरी Dynamic Provisioning को अवधारणा क्रमशः लागू गर्ने ।	यस सम्बन्धी अवधारणा पत्र तयार भई छलफलको क्रममा रहेको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
५३	८६	कर्जालाई सुरक्षित गर्न विद्यमान चल-अचल सम्पत्तिको अतिरिक्त कर्जा तिर्न सक्ने आम्दानी एवम् नगद प्रवाहलाई समेत मुख्य आधारको रूपमा लिनुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	यस सम्बन्धी प्रस्ताव नियमन समितिमा छलफल भई राय तथा सुझावका लागि सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागहरूमा पठाइएको र सो विभागमा उक्त विषयमा छलफल भइरहेको ।
५४	८७	वाणिज्य बैंकहरूको कुल निक्षेपमा संस्थागत निक्षेपको अंश निश्चित अवधिसम्ममा ६० प्रतिशतभन्दा तल कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	संस्थागत निक्षेपलाई परिभाषित गरी २०७१ असार मसान्तसम्ममा तोकिएको प्रतिशत कायम गर्नुपर्ने गरी २०७० असोज २४ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
५५	८८	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्रामीण क्षेत्रमा परिचालन गरेको निक्षेपको निश्चित अंश ग्रामीण क्षेत्रमै लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्था गरी क्रमशः लागू गर्ने ।	यस सम्बन्धी अवधारणा तयार गर्ने सम्बन्धमा अनुसन्धान विभागलाई अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्न अनुरोध गरिएको ।
५६	८९	वार्षिक रु. ५० करोडभन्दा बढीको कारोबार गर्ने बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको अनुगमनमा सहकारी विभागलाई यस बैंकबाट विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउने ।	सहकारी विभागको सुपरिवेक्षकीय क्षमता अभिवृद्धि गर्न यस बैंकबाट सो विभागका कर्मचारीहरूलाई तालिम दिइएको ।
५७	९०	बैंक तथा वित्तीय संस्थाले धितो लिई ऋण प्रवाह गरेको तथा ग्राहकले समेत किस्ताबन्दीमा रकम जम्मा गरेको घर/अपार्टमेण्टको स्वामित्व फरफारक गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकारका सम्बद्ध निकायहरूसँग समेत समन्वय गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।	स्वामित्व फरफारक गर्ने सम्बन्धमा मिति २०७०/३/२ मा निर्णय भई कार्यान्वयन भइरहेको ।
५८	९१	बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत वा उच्च व्यवस्थापनमा रहेका व्यक्तिले अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट आफ्नो स्वामित्व भएको कम्पनीमा कर्जा लिई व्यवसाय गर्दा स्वार्थ बाभन सक्ने अवस्थालाई मनन गरी यस सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।	मिति २०७०/९/२२ को नियमन समितिमा निर्देशनको मस्यौदा उपर छलफल भई निर्णय हुने क्रममा रहेको ।
५९	९२	यस बैंकबाट पुनरकर्जा उपलब्ध गराइएका क्षेत्रहरूमा कर्जा प्रवाह बढाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रेरित गर्ने ।	मिति २०७०/९/२२ को नियमन समितिमा छलफल भई निर्णय हुने क्रममा रहेको ।
६०	९२	सो सम्बन्धी सेवा नपाएका ग्राहकहरूले यस बैंकमा गुनासो राख्न सक्ने व्यवस्था गर्ने ।	मिति २०७०/९/२२ को नियमन समितिमा छलफल भई निर्णय हुने क्रममा रहेको ।
६१	९३	नोट कोषको सुविधा विस्तार गर्दै विकास बैंकहरूले समेत सहजै नोटकोष प्रयोग गर्न पाउने व्यवस्था मिलाउने ।	मिति २०७०/०९/११ गते देखि लागू हुने गरी (दोस्रो संशोधन) विकास बैंकहरूलाई नोट कोषको सुविधा प्रदान गराउने व्यवस्था लागू भइसकेको ।
६२	९४	नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, विनिमय अधिकार पत्र ऐन, बैंकिङ कसुर सम्बन्धी ऐन र विदेशी विनिमय नियमित गर्ने ऐनको संशोधन मस्यौदा सरकार समक्ष पेश गर्ने ।	नेपाल राष्ट्र बैंक ऐनको मस्यौदा नेपाल सरकारमा पेश गरिएको, वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐनको मस्यौदा तयार हुने क्रममा रहेको । विनिमय अधिकार पत्र ऐन, बैंकिङ कसुर सम्बन्धी ऐन र विदेशी विनिमय नियमित गर्ने ऐनको संशोधनको मस्यौदा तयार गर्न कानून महाशाखा र नियमन विभागबीच छलफल चलिरहेको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
६३	९४	समग्र वित्तीय प्रणालीलाई प्रभाव पार्ने अन्य ऐनको तर्जुमा तथा संशोधन गर्ने कार्यमा सरकारी निकायहरूसँग समन्वय गर्ने ।	यस कार्यमा सरकारी निकायहरूसँग निरन्तर रूपमा समन्वय गरिने ।
६४	९५	सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ तथा यस बैकबाट जारी गरिएका निर्देशनहरू बमोजिम बैक तथा वित्तीय संस्थाहरूले पूरा गर्नुपर्ने जिम्मेवारीको परिपालना सम्बन्धमा विस्तृत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने ।	विस्तृत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको ।
६५	९६	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका शाखा रहित बैंकिङ्ग प्रणालीका माध्यमबाट समेत निवृत्तिभरण र सामाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्ने ।	अर्थ मन्त्रालय र सरकारी कारोबार गर्ने बैंकहरूसँग छलफल अगाडि बढाइएको ।
६६	९६	नेपाल राष्ट्र बैकबाट प्रदान गरिदै आएको निवृत्तिभरण सेवा क्रमशः सरकारी कारोबार गर्ने बैंकहरूबाट वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	२०७१ बैशाखदेखि लागू हुने गरी अर्थ मन्त्रालय र सरकारी कारोबार गर्ने बैंकहरूसँग छलफल अगाडि बढाइएको ।
६७	९७	लघुवित्तीय सेवाको पहुँच कम रहेका जिल्लाहरूमा “घ” वर्गका लघुवित्त संस्थाहरूले नयाँ शाखा खोल्दा यस बैकबाट रु. २० लाखसम्म निश्चित अवधिको लागि शून्य ब्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्ने ।	२०७० भदौ ३१ मा निर्देशन जारी गरिएको । २०७० पुससम्ममा दुईवटा शाखा खोले वापत रु. ४० लाख शून्य ब्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराइएको ।
६८	९७	लघुवित्तीय सेवाको पहुँच कम रहेका जिल्लाहरूमा “घ” वर्गका संस्थाहरूले शाखा विस्तार गर्दा नेपाल राष्ट्र बैकबाट पूर्वस्वीकृत लिनु नपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	जिल्ला पहिचान गरी २०७० भदौ ३१ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
६९	९८	बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट विगत दुई वर्षदेखि विपन्न वर्ग कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यलाई सामूहिक जमानीमा प्रदान गरिने कर्जाको सीमा रु. १ लाखबाट बढाई रु. १ लाख ५० हजार र धितो लिई प्रदान गरिने लघुउद्यम कर्जाको सीमा रु. ३ लाखबाट वृद्धि गरी रु. ४ लाख कायम गर्ने ।	२०७० साउन २७ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
७०	९९	महिलाहरूद्वारा प्रवर्द्धित लघुउद्यमको लागि सम्बन्धित परियोजना धितोमा प्रवाह हुने रु. ५ लाखसम्मको परियोजना कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्ने । यस्तो कर्जा सुरक्षण गराउने व्यवस्था मिलाउने ।	२०७० साउन २७ मा निर्देशन जारी गरिएको । यस्तो कर्जा सुरक्षण गराउने व्यवस्था मिलाइएको ।
७१	१००	साना तथा मझौला व्यवसायहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाहित रु. १० लाख सम्मको परियोजना कर्जाको लागि यस बैकबाट ५ प्रतिशतमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिने । यस्तो पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्राहकबाट १० प्रतिशतसम्म ब्याज लिन पाउने व्यवस्था गर्ने ।	२०७० साउन १३ मा निर्देशन जारी गरिएको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
७२	१०२	बैंक तथा वित्तीय संस्थाले रु. ५० हजारभन्दा बढीको लघुकर्जा कारोबार गर्दा एक आपसमा अनिवार्य रुपमा कर्जा सूचना आदान-प्रदान गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।	२०७० साउन २७ मा निर्देशन जारी गरिएको ।
७३	१०३	यस बैंकबाट वित्तीय मध्यस्थताको कारोबार गर्न अनुमति प्राप्त गरेका गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी २०७२ असार मसान्तसम्ममा “घ” वर्गको लघुवित्त संस्थामा परिणत भइसक्नु पर्ने व्यवस्था गर्ने ।	सम्बन्धित संस्थाहरूलाई २०७० साउनमा पत्राचार गरिएको । हाल सम्म १९ वटा संस्थाबाट कार्ययोजना प्राप्त भएको ।
७४	१०४	ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको पूँजी वृद्धि गरिएको सन्दर्भमा यसको सेवाको पहुँच र कार्यक्षेत्र विस्तार गर्ने ।	कोषको पहुँच विस्तार भई सेवा ६२ जिल्लाबाट ६६ जिल्लामा पुगेको । साथै कर्जा उपभोग गर्ने सहकारी संस्थाको संख्या पनि निरन्तर बढ्दै गइरहेको ।
७५	१०५	ग्रामीण स्वावलम्बन कोष र नेपाल सरकारद्वारा संचालित लघुउद्यम विकास कार्यक्रम (Micro Enterprise Development Program–MEDEP) बीच समन्वय र सहकार्य गरी उत्पादनमूलक लघुउद्यम/व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्ने गरी कोषबाट कर्जा प्रवाह हुने व्यवस्था मिलाउने ।	ग्रामीण स्वावलम्बन कोष र लघुउद्यम विकास कार्यक्रम बीच सम्भौता भइसकेको र सो अनुरूप कोषबाट कर्जा प्रवाह हुने क्रम चलिरहेको ।
७६	१०५	शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई स्वरोजगारमूलक व्यवसाय संचालन गर्न ग्रामीण स्वावलम्बन कोषबाट कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउने ।	नीतिगत व्यवस्था भइसकेको र प्राप्त कर्जा सम्बन्धी निवेदन उपर आवश्यक कारवाही भइरहेको ।
७७	१०६	वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूलाई श्रव्य, दृश्य तथा छापामाध्यमहरूबाट प्रसारण गरिनुका साथै “विद्यार्थीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक” लगायतका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।	“विद्यार्थीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक” र 'Nepal Rastra Bank: Then, Now and Ahead' नामक पुस्तिकाहरू प्रकाशित गरिएको । “विद्यार्थीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक” कार्यक्रमको अवधारणा तयार गरी कार्यान्वयन शुरू भएको । नेपाल राष्ट्र बैंकको इतिहास, वर्तमान र भविष्यको सन्दर्भ समेटिएको वृत्तचित्र तयारीको अन्तिम चरणमा रहेको । छ वटा वित्तीय चेतनामूलक गीत समेटिएको गीत सामग्री Album तयार गरिएको । इलेक्ट्रोनिक लिड डिस्प्लेमाफत चेतनामूलक सन्देश एवम् सूचनाहरू प्रवाह गरिएको ।
७८	१०७	ग्रामीण विकास बैंकहरूको एकीकरण एवम् पुनरसंरचना कार्य सम्पन्न गर्ने ।	ग्रामीण विकास बैंकहरू एकीकरण/पुनरसंरचना हुने क्रममा रहेको । चारवटा ग्रामीण विकास बैंकहरूले विशेष साधारणसभा बोलाई सो सम्बन्धी प्रस्ताव पारित गरिसकेका र पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकले साधारणसभामा वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न यस बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त गरिसकेको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
७९	१०८	ग्रामीण कर्जा सर्वेक्षणको कार्य आर्थिक वर्ष २०७०/७१ भित्र सम्पन्न गरिने ।	संविधानसभा निर्वाचन सम्बन्धी आचार संहिता अनुरूप २०७० मंसिरसम्म स्थगन भएकोमा नयाँ प्रक्रियाबाट काम अगाडि बढाइने ।
८०	१०९	परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने वस्तुहरूको सूचीमा औचित्यको आधारमा वस्तुहरू थप गर्दै जाने कार्यलाई निरन्तरता दिने ।	सम्बन्धित निकायबाट सिफारिस भई आएमा वस्तु थप गर्ने व्यवस्था गरिएको । यस अनुरूप ३ वटा वस्तु थप गरी १६४ पुऱ्याइएको ।
८१	११०	नेपालमा दर्ता भएका औद्योगिक तथा व्यापारिक संस्था वा कम्पनीहरूले अमेरिकी डलर १० हजारसम्मको आवश्यक सेवाहरू प्रतीतपत्र मार्फत् परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा खरिद गर्न सक्ने व्यवस्था गरिने ।	इ.प्रा.परिपत्र संख्या- ५७८ बाट सम्बोधन भइसकेकोले पुनः परिपत्र जारी गर्न नपर्ने ।
८२	११२	विप्रेषण कारोबार गर्न तोकिएका कम्पनीहरूले विप्रेषण वापत संकलन गरेको रकम विप्रेषण पठाउनेको परिवारले सहज भुक्तानी पाउने प्रयोजनको लागि सम्बन्धित व्यक्तिले प्राप्त गर्ने रकम बराबरको Prepaid Remittance Card जारी गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाउने ।	सरोकारवालाहरूसँग प्रथम चरणको छलफल भइसकेको । Prepaid Remittance Card संचालन प्रक्रिया एवम् विधि बारे अध्ययन गर्न सरोकारवालाहरूसँग एक चरणको छलफल सम्पन्न भएको । परिपत्र जारी गर्ने सम्बन्धमा टिप्पणी पेश भइसकेको ।
८३	११३	म्यानपावर कम्पनीहरूलाई आफूले वैदेशिक रोजगारीमा पठाएको कामदारको संख्याको आधारमा निश्चित रकम बराबरको विदेशी मुद्रा आफ्नो विदेशी मुद्रा खाताबाट खर्च गरी वा सो नभए सटही सुविधा प्रदान गरी उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउने ।	वैदेशिक रोजगार संघ लगायत सरोकारवालाहरूसँग छलफल सम्पन्न भई मिति २०७०/०९/१८ मा परिपत्र भएको ।
८४	११४	अन्तर्राष्ट्रिय संघ-संस्थाहरूमा काम गरी विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने नेपालीले आफ्नो परिवर्त्य विदेशी मुद्रा खातामा रहेको रकम तोकिए बमोजिम खर्च गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाउने ।	२०७० साउन २० मा वार्षिक अमेरिकी डलर १०,००० सम्म खर्च गर्न सकिने निर्देशन जारी गरिएको ।
८५	११४	विदेशी मुद्रामा आय-आर्जन गर्ने स्वदेशी तथा विदेशी व्यक्ति, फर्म कम्पनीहरू एवम् नेपाली नागरिकहरूले नेपालमा रहेको आफ्नो विदेशी मुद्रा खाताबाट वार्षिक अमेरिकी डलर १०,००० वा सो बराबरको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा खर्च गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाउने ।	२०७० पुस १८ मा वार्षिक अमेरिकी डलर १०,००० सम्म र वर्षमा १०० जना भन्दा बढी कामदार पठाउनेको हकमा बढीमा अमेरिकी डलर २०,००० सम्म आफ्नो विदेशी मुद्रा खाताबाट खर्च गर्न सकिने निर्देशन जारी गरिएको ।
८६	११५	वैदेशिक रोजगारीका लागि खुला गरिएका थप मुलुकका मुद्राको सटही सुविधा प्रदान गर्न त्यस्ता मुलुकको मुद्रा खरिद गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	थप मुलुकहरू कुवेत र बहराइनको मुद्राहरूको खरिद दर तोक्ने व्यवस्था गरी मिति २०७०/०९/१७ मा परिपत्र भएको ।
८७	११५	विप्रेषक संस्था र मनिचेञ्जरहरूले आफूले सटही गरेको विदेशी मुद्रा नेपाल राष्ट्र बैंकमा पनि सटही गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाउने ।	विप्रेषक संस्था र मनिचेञ्जरहरूलाई नेपाल राष्ट्र बैंकमा विदेशी मुद्रा सटही गर्न पाउने व्यवस्था सम्बन्धमा २०७० कात्तिक ११ मा परिपत्र भएको ।

क्र.स.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
८८	११६	नेपालीहरु रोजगारीमा रहेका तर विप्रेषण कम्पनीहरुको पहुँच नपुगेका देशहरुमा हाल संचालनमा रहेका विप्रेषण कम्पनीहरुलाई कार्य क्षेत्र विस्तार गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।	विप्रेषण कम्पनीहरुसँग अन्तरक्रिया सम्पन्न भई मलेसिया, कतार र यु.ए.ई. बाहेक अन्य मुलुकहरुको लागि विप्रेषक कम्पनीहरुलाई इजाजत दिने व्यवस्था गरिएको । यस अनुरूप अष्ट्रेलियाबाट तीनवटा विप्रेषण कम्पनीहरुले कारोबार शुरु गरेका ।
८९	११६	नयाँ कम्पनी खोल्दा पहुँच नभएका देशमा मात्र खोल्न पाउने नीतिगत व्यवस्था गरी औपचारिक माध्यमबाट विप्रेषण भित्र्याउन पहल गर्ने ।	नयाँ विप्रेषण कम्पनी खोल्दा पहुँच नभएका देशमा खोलेमा मात्र बैंक ग्यारेण्टी रकममा सहूलियत दिने व्यवस्था लागू गरिएको ।
९०	११७	विदेशी विनिमय सम्बन्धी कारोबार गर्न इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाहरुको कारोबार पद्धति, प्रणाली र जोखिम व्यवस्थापनलाई लक्षित गरी निरीक्षणको दायरालाई फराकिलो र सघन बनाउँदै लैजाने ।	यस सम्बन्धी विनियमावहरुलीको संशोधन ड्राफ्ट तयार भई स्वीकृतिको क्रममा रहेको ।
९१	११८	निजी क्षेत्रमार्फत् संचालन हुने विद्युत परियोजनाका अतिरिक्त सडक मार्ग, केवल कार लगायतका पूर्वाधार परियोजनाका लागि पनि मेशिनरी तथा औजार आयात गर्न वाणिज्य बैंकहरुबाट विदेशी मुद्रामै कर्जा लिन पाउने व्यवस्था मिलाउने ।	विद्यमान व्यवस्थामा पुनरावलोकन गर्ने कार्य सम्पन्न भएको र २०७० कात्तिक १४ मा परिपत्र जारी गरिएको ।

Appendix-2 Projection of Monetary Survey

(Rs. in million)

Monetary Aggregates	2011 Jul	2012 Jul	2013 ^R Jul	2014 ^P Jul	Annual change					
					2011/12		2012/13		2013/14	
					Amount	Percent	Amount	Percent	Amount	Percent
1. Foreign Assets, Net	221265.5	383772.1	468238.0	548238.0	131626.6 ^{1/}	59.5	68939.6 ^{2/}	18.0	80000.0	17.1
1.1 Foreign Assets	284110.2	455976.8	554093.5	649454.6	171866.6	60.5	98116.7	21.5	95361.0	17.2
1.2 Foreign Liabilities	62844.7	72204.7	85855.6	101216.6	9360.0	14.9	13650.9	18.9	15361.0	17.9
a. Deposits	52336.4	60465.6	74332.3	88293.2	8129.2	15.5	13866.7	22.9	13960.9	18.8
b. Other	10508.2	11739.1	11523.2	12923.4	1230.8	11.7	-215.8	-1.8	1400.2	12.2
2. Net Domestic Assets	700054.6	746530.2	847138.3	1003906.0	77355.6 ^{1/}	11.0	116134.4 ^{2/}	15.6	156767.7	18.5
2.1 Domestic Credit	910224.9	994691.5	1165866.3	1336565.0	84466.6	9.3	170843.2	17.2	170698.7	14.6
a. Net Claims on Government	163439.4	162882.1	167788.3	168656.7	-557.3	-0.3	4574.6	2.8	868.4	0.5
Claims on Government	163439.4	165254.8	167972.8	168656.7	1815.5	1.1	2717.9	1.6	683.9	0.4
Government Deposits	0.0	2372.8	184.5	0.0	2372.8		-1856.7	-78.2	-184.5	
b. Claims on Non-Financial Government Enterprises	6376.4	10099.4	11389.1	13289.0	3723.0	58.4	1289.7	12.8	1899.9	16.7
c. Claims on Financial Institutions	13086.7	11884.2	13662.8	16178.9	-1202.5	-9.2	1778.7	15.0	2516.0	18.4
Government	2226.3	1276.0	1317.4	1500.0	-950.3	-42.7	41.4	3.2	182.6	13.9
Non-government	10860.4	10608.2	12345.5	14678.9	-252.2	-2.3	1737.3	16.4	2333.4	18.9
d. Claims on Private Sector	727322.4	809825.8	973026.1	1138440.5	82503.4	11.3	163200.2	20.2	165414.4	17.0
2.2 Net Non-Monetary Liabilities	210170.3	248161.3	318728.0	332659.0	7111.0 ^{1/}	3.4	54708.8 ^{2/}	22.0	13931.0	4.4
3. Broad Money (M2)	921320.1	1130302.3	1315376.3	1552144.0	208982.2	22.7	185074.0	16.4	236767.7	18.0
3.1 Money Supply (M1+)	622325.9	789269.3	925469.1	1090752.6	166943.4	26.8	136199.8	17.3	165283.5	17.9
a. Money Supply (M1)	222351.4	263705.7	301590.2	348336.7	41354.3	18.6	37884.5	14.4	46746.5	15.5
Currency	141931.5	170491.7	195874.2	227214.1	28560.2	20.1	25382.5	14.9	31339.9	16.0
Demand Deposits	80419.9	93214.0	105715.9	121122.6	12794.2	15.9	12501.9	13.4	15406.6	14.6
b. Saving and Call Deposits	399974.5	525563.6	623878.9	742415.9	125589.0	31.4	98315.3	18.7	118537.0	19.0
3.2 Time Deposits	298994.2	341033.0	389907.1	461391.4	42038.8	14.1	48874.1	14.3	71484.3	18.3
4. Broad Money Liquidity (M3)	973656.5	1190767.9	1389708.6	1640437.2	217111.3	22.3	198940.7	16.7	250728.6	18.0

R - Revised Estimates

P - Projection

1/ Adjusting the exchange valuation gain of Rs. 30880.00 million

2/ Adjusting the exchange valuation gain of Rs. 15526.3 .00 million

List of Statistical Tables

- Table 1 Real Gross Domestic Product
- Table 2 Nominal Gross Domestic Product
- Table 3 Gross National Disposable Income (GNDI)
- Table 4 National Consumer Price Index
- Table 5 Monetary Survey
- Table 6 Structure of Interest Rates
- Table 7 Government Budgetary Operation
- Table 8 Direction of Foreign Trade
- Table 9 Summary of Balance of Payments Situation
- Table 10 Gross Foreign Exchange Holding of the Banking Sector

Table 1
Gross Domestic Product
(at 2000/01 prices)

Sectors	Rs. in million						Percentage change				
	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12 ^R	2012/13 ^P	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12 ^R	2012/13 ^P
Agriculture	195559.0	201464.0	205517.0	214787.0	225487.0	228330.0	3.0	2.0	4.5	5.0	1.3
Agriculture and Forestry	192514.0	198257.0	202196.0	211271.0	221706.0	224396.0	3.0	2.0	4.5	4.9	1.2
Fishery	3045.0	3207.0	3321.0	3516.0	3781.0	3934.0	5.3	3.6	5.9	7.5	4.0
Non-Agriculture	349743.0	364915.0	384570.0	398569.0	415115.0	435790.0	4.3	5.4	3.6	4.2	5.0
Industry	88305.0	87784.0	91295.0	95250.0	98127.0	99697.0	-0.6	4.0	4.3	3.0	1.6
Mining and Quarrying	2513.0	2531.0	2585.0	2637.0	2770.0	2921.0	0.7	2.1	2.0	5.0	5.5
Manufacturing	39545.0	39132.0	40291.0	41923.0	43445.0	44248.0	-0.9	3.0	4.1	3.6	1.8
Electricity, Gas and Water	13204.0	12750.0	12989.0	13564.0	14705.0	14735.0	-3.4	1.9	4.4	8.4	0.2
Construction	33043.0	33371.0	35430.0	37126.0	37207.0	37793.0	1.0	6.2	4.8	0.2	1.6
Service	261438.0	277131.0	293275.0	303319.0	316988.0	336093.0	6.0	5.8	3.4	4.5	6.0
Wholesale and Retail Trade	66962.0	70481.0	75237.0	76298.0	78625.0	86126.0	5.3	6.7	1.4	3.0	9.5
Hotels and Restaurant	8851.0	9056.0	9646.0	10244.0	10855.0	11597.0	2.3	6.5	6.2	6.0	6.8
Transport, Storage and Communications	48226.0	51585.0	54657.0	57504.0	60806.0	64899.0	7.0	6.0	5.2	5.7	6.7
Financial Intermediation	24142.0	24632.0	25327.0	26163.0	27071.0	28870.0	2.0	2.8	3.3	3.5	6.6
Real Estate, Renting and Business	45544.0	46421.0	47818.0	48894.0	50346.0	51172.0	1.9	3.0	2.3	3.0	1.6
Public Administration and Defence	9319.0	10012.0	10405.0	10806.0	11346.0	11721.0	7.4	3.9	3.9	5.0	3.3
Education	32716.0	36233.0	38638.0	39799.0	41797.0	43513.0	10.8	6.6	3.0	5.0	4.1
Health and Social Work	7474.0	8191.0	8581.0	9012.0	9908.0	10597.0	9.6	4.8	5.0	9.9	7.0
Other Community, Social and Personal Service	18204.0	20520.0	22966.0	24599.0	26234.0	27598.0	12.7	11.9	7.1	6.6	5.2
Total GVA including FISIM	545302.0	566379.0	590087.0	613356.0	640602.0	664120.0	3.9	4.2	3.9	4.4	3.7
Financial Intermediation Indirectly Measured (FISIM)	23043.0	23725.0	24327.0	25821.0	26725.0	28369.0	3.0	2.5	6.1	3.5	6.2
GDP at basic prices	522259.0	542654.0	565760.0	587535.0	613877.0	635751.0	3.9	4.3	3.8	4.5	3.6
Taxes less subsidies on products	42257.0	47455.0	52770.0	52160.0	56858.0	59452.0	12.3	11.2	-1.2	9.0	4.6
GDP at producers price	564516.0	590109.0	618530.0	639695.0	670735.0	695203.0	4.5	4.8	3.4	4.9	3.7

R - Revised Estimate of CBS

P - Preliminary Estimate of CBS

Source: Central Bureau of Statistics

Table 2
Gross Domestic Product
(at current prices)

Sectors	Rs. in million						Percentage change				
	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12 ^R	2012/13 ^P	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12 ^R	2012/13 ^P
Agriculture	247191.0	309553.0	395755.0	478149.0	516951.0	555585.0	25.2	27.8	20.8	8.1	7.5
Agriculture and Forestry	243323.0	305477.0	391519.0	473270.0	511290.0	548968.0	25.5	28.2	20.9	8.0	7.4
Fishery	3868.0	4076.0	4236.0	4879.0	5661.0	6617.0	5.4	3.9	15.2	16.0	16.9
Non-Agriculture	532252.0	629339.0	722815.0	819991.0	929181.0	1043586.0	18.2	14.9	13.4	13.3	12.3
Industry	130913.0	148901.0	169383.0	200844.0	214987.0	238702.0	13.7	13.8	18.6	7.0	11.0
Mining and Quarrying	4375.0	5084.0	5926.0	6956.0	8166.0	9250.0	16.2	16.6	17.4	17.4	13.3
Manufacturing	57185.0	65447.0	70924.0	80531.0	90794.0	98709.0	14.4	8.4	13.5	12.7	8.7
Electricity, Gas and Water	15219.0	14629.0	15244.0	24001.0	17488.0	20287.0	-3.9	4.2	57.4	-27.1	16.0
Construction	54134.0	63741.0	77289.0	89356.0	98539.0	110456.0	17.7	21.3	15.6	10.3	12.1
Service	401339.0	480438.0	553432.0	619147.0	714194.0	804884.0	19.7	15.2	11.9	15.4	12.7
Wholesale and Retail Trade	105306.0	124121.0	161067.0	179306.0	197632.0	230584.0	17.9	29.8	11.3	10.2	16.7
Hotels and Restaurant	11503.0	13943.0	17347.0	21057.0	24521.0	29141.0	21.2	24.4	21.4	16.5	18.8
Transport, Storage and Communications	76818.0	92618.0	95304.0	105834.0	123990.0	147146.0	20.6	2.9	11.0	17.2	18.7
Financial Intermediation	33539.0	39100.0	46083.0	50111.0	65345.0	67207.0	16.6	17.9	8.7	30.4	2.8
Real Estate, Renting and Business	73636.0	81625.0	93747.0	106236.0	119991.0	135530.0	10.8	14.9	13.3	12.9	13.0
Public Administration and Defence	14352.0	18556.0	21695.0	24830.0	29329.0	30299.0	29.3	16.9	14.5	18.1	3.3
Education	48722.0	62642.0	61384.0	67739.0	79077.0	86195.0	28.6	-2.0	10.4	16.7	9.0
Health and Social Work	10963.0	13744.0	15382.0	17087.0	20259.0	22022.0	25.4	11.9	11.1	18.6	8.7
Other Community, Social and Personal Service	26500.0	34089.0	41423.0	46947.0	54050.0	56760.0	28.6	21.5	13.3	15.1	5.0
Total GVA including FISIM	779443.0	938892.0	1118570.0	1298140.0	1446132.0	1599171.0	20.5	19.1	16.1	11.4	10.6
Financial Intermediation Indirectly Measured (FISIM)	24185.0	29362.0	35156.0	41660.0	49992.0	58990.0	21.4	19.7	18.5	20.0	18.0
GDP at basic prices	755258.0	909530.0	1083414.0	1256480.0	1396140.0	1540181.0	20.4	19.1	16.0	11.1	10.3
Taxes less subsidies on products	60401.0	78744.0	109358.0	118472.0	139861.0	161012.0	30.4	38.9	8.3	18.1	15.1
GDP at producers price	815659.0	988274.0	1192772.0	1374952.0	1536001.0	1701193.0	21.2	20.7	15.3	11.7	10.8

R - Revised Estimate of CBS

P - Preliminary Estimate of CBS

Source: Central Bureau of Statistics

Table 3
Gross National Disposable Income
(at current prices)

Sectors	Rs. in million						Percentage change				
	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12 ^R	2012/13 ^P	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12 ^R	2012/13 ^P
Consumption	735469.0	895042.0	1056184.0	1176030.0	1359538.0	1542329.0	21.7	18.0	11.3	15.6	13.4
<i>Government consumption</i>	<i>80663.0</i>	<i>106527.0</i>	<i>119189.0</i>	<i>130917.0</i>	<i>164370.0</i>	<i>166343.0</i>	<i>32.1</i>	<i>11.9</i>	<i>9.8</i>	<i>25.6</i>	<i>1.2</i>
<i>Private consumption</i>	<i>641085.0</i>	<i>772762.0</i>	<i>916993.0</i>	<i>1022126.0</i>	<i>1167861.0</i>	<i>1346825.0</i>	<i>20.5</i>	<i>18.7</i>	<i>11.5</i>	<i>14.3</i>	<i>15.3</i>
<i>Nonprofit institutions serving households</i>	<i>13721.0</i>	<i>15753.0</i>	<i>20002.0</i>	<i>22987.0</i>	<i>27307.0</i>	<i>29161.0</i>	<i>14.8</i>	<i>27.0</i>	<i>14.9</i>	<i>18.8</i>	<i>6.8</i>
Gross Capital Formation	247272.0	313029.0	456490.0	527267.0	535545.0	642909.0	26.6	45.8	15.5	1.6	20.0
<i>Gross Fixed Capital Formation</i>	<i>178446.0</i>	<i>211039.0</i>	<i>264888.0</i>	<i>292730.0</i>	<i>307384.0</i>	<i>359854.0</i>	<i>18.3</i>	<i>25.5</i>	<i>10.5</i>	<i>5.0</i>	<i>17.1</i>
Government	32993.0	44278.0	53665.0	63806.0	71555.0	67951.0	34.2	21.2	18.9	12.1	-5.0
Private	145453.0	166761.0	211223.0	228924.0	235829.0	291903.0	14.6	26.7	8.4	3.0	23.8
<i>Change in Stock</i>	<i>68826.0</i>	<i>101990.0</i>	<i>191602.0</i>	<i>234537.0</i>	<i>228161.0</i>	<i>283055.0</i>	<i>48.2</i>	<i>87.9</i>	<i>22.4</i>	<i>-2.7</i>	<i>24.1</i>
Total Domestic Demand	982741.0	1208071.0	1512674.0	1703297.0	1895083.0	2185238.0	22.9	25.2	12.6	11.3	15.3
<i>Export of goods and services</i>	<i>104207.2</i>	<i>122737.0</i>	<i>114298.0</i>	<i>121714.0</i>	<i>153863.0</i>	<i>175876.0</i>	<i>17.8</i>	<i>-6.9</i>	<i>6.5</i>	<i>26.4</i>	<i>14.3</i>
<i>Import of goods and services</i>	<i>271290.9</i>	<i>342536.0</i>	<i>434198.0</i>	<i>450059.0</i>	<i>512948.0</i>	<i>659921.0</i>	<i>26.3</i>	<i>26.8</i>	<i>3.7</i>	<i>14.0</i>	<i>28.7</i>
Net Exports of Goods and Services	-167083.7	-219799.0	-319900.0	-328345.0	-359085.0	-484045.0	31.6	45.5	2.6	9.4	34.8
Gross Domestic Product	815659.0	988274.0	1192772.0	1374952.0	1536001.0	1701193.0	21.2	20.7	15.3	11.7	10.8
Net Factor Income	7947.0	11750.0	9117.0	7549.0	14785.0	7796.0	47.9	-22.4	-17.2	95.9	-47.3
Gross National Income (GNI)	823606.0	1000024.0	1201889.0	1382501.0	1550786.0	1708989.0	21.4	20.2	15.0	12.2	10.2
Net Transfer	182817.0	249487.0	282648.0	307859.0	422772.0	486837.0	36.5	13.3	8.9	37.3	15.2
Gross National Disposable Income (GNDI)	1006423.0	1249511.0	1484537.0	1690360.0	1973558.0	2195826.0	24.2	18.8	13.9	16.8	11.3

R - Revised Estimate of CBS

P - Preliminary Estimate of CBS

Source: Central Bureau of Statistics

Table 4
National Consumer Price Index
(1995/96 = 100)

Mid- Months	2009/10		2010/11		2011/12		2012/13		2013/14	
	Index	% Change	Index	% Change	Index	% Change	Index	% Change	Index	% Change
August	136.0	10.1	148.9	9.5	160.3	7.7	179.3	11.9	193.4	7.9
September	137.4	9.2	149.2	8.6	161.9	8.5	180.1	11.2	194.4	8.0
October	138.1	8.6	150.2	8.9	163.6	8.9	180.8	10.5	196.0	8.4
November	139.0	9.1	150.7	8.4	163.4	8.5	180.5	10.5	198.5	10.0
December	138.5	10.3	151.6	9.6	163.0	7.5	179.9	10.4	198.4	10.3
January	138.1	10.7	153.6	11.3	164.0	6.8	180.1	9.8	197.6	9.7
February	139.0	11.0	153.0	10.2	163.8	7.0	180.3	10.1		
March	138.6	10.0	153.3	10.7	164.1	7.0	180.9	10.2		
April	139.6	9.8	154.4	10.6	166.0	7.5	181.7	9.5		
May	141.3	8.9	154.5	9.5	168.0	8.7	182.6	8.7		
June	142.4	8.2	154.8	8.8	170.2	9.9	184.2	8.2		
July	144.7	9.0	158.6	9.6	176.8	11.5	190.5	7.8		
Average	139.4	9.6	152.7	9.6	165.4	8.3	181.7	9.9		9.1*

*Average of six months

Table 5
Monetary Survey

(Rs. in million)

Monetary Aggregates	2012 Jul	2013 Jan	2013 ^P Jul	2014 ^E Jan	Changes during six months			
					2012/13		2013/14	
					Amount	Percent	Amount	Percent
1. Foreign Assets, Net	383772.1	392248.1	468238.0	556469.8	7774.1 ^{1/}	2.0	77185.6 ^{2/}	16.5
1.1 Foreign Assets	455976.8	468531.3	554093.5	645169.6	12554.5	2.8	91076.1	16.4
1.2 Foreign Liabilities	72204.7	76283.2	85855.6	88699.8	4078.5	5.6	2844.2	3.3
a. Deposits	60465.6	65252.0	74332.3	77342.4	4786.4	7.9	3010.1	4.0
b. Other	11739.1	11031.2	11523.2	11357.4	-707.9	-6.0	-165.8	-1.4
2. Net Domestic Assets	746530.2	792461.7	847138.3	877011.5	46633.3 ^{1/}	6.2	40919.4 ^{2/}	4.8
2.1 Domestic Credit	994691.5	1055485.7	1165866.3	1178545.0	60794.2	6.1	12678.8	1.1
a. Net Claims on Government	162882.1	120526.6	167788.3	93829.9	-42355.5	-26.0	-73958.3	-44.1
Claims on Government	165254.8	165180.9	167972.8	171654.4	-73.9	0.0	3681.6	2.2
Government Deposits	2372.8	44654.4	184.5	77824.4	42281.6	1781.9	77639.9	-
b. Claims on Non-Financial Government Enterprises	10099.4	11308.4	11389.1	10532.3	1209.0	12.0	-856.8	-7.5
c. Claims on Financial Institutions	11884.2	14559.4	13662.8	14521.8	2675.3	22.5	858.9	6.3
Government	1276.0	1691.8	1317.4	1246.3	415.8	32.6	-71.1	-5.4
Non-government	10608.2	12867.7	12345.5	13275.4	2259.5	21.3	930.0	7.5
d. Claims on Private Sector	809825.8	909091.2	973026.1	1059661.0	99265.4	12.3	86635.0	8.9
2.2 Net Non-Monetary Liabilities	248161.3	263024.0	318728.0	301533.5	14160.9 ^{1/}	5.7	-28240.7 ^{2/}	-8.9
3. Broad Money (M2)	1130302.3	1184709.7	1315376.3	1433481.4	54407.4	4.8	118105.1	9.0
3.1 Money Supply (a+b), M1+	789269.3	838427.2	925469.1	1022237.0	49157.9	6.2	96767.9	10.5
a. Money Supply (M1)	263705.7	262509.0	301590.2	328484.0	-1196.7	-0.5	26893.8	8.9
Currency	170491.7	180034.2	195874.2	216818.1	9542.5	5.6	20943.9	10.7
Demand Deposits	93214.0	82474.8	105715.9	111665.9	-10739.2	-11.5	5950.0	5.6
b. Saving and Call Deposits	525563.6	575918.2	623878.9	693753.0	50354.7	9.6	69874.0	11.2
3.2 Time Deposits	341033.0	346282.5	389907.1	411244.4	5249.5	1.5	21337.2	5.5
4. Broad Money Liquidity (M3)	1190767.9	1249961.8	1389708.6	1510823.7	59193.9	5.0	121115.1	8.7

^{1/} Adjusting the exchange valuation loss of Rs. 701.8 million

^{2/} Adjusting the exchange valuation gain of Rs. 11046.2 million

P - Provisional, E - Estimates

Memorandum Items

Money multiplier (M1)	0.826	0.963	0.851	0.907	0.1	16.6	0.1	6.6
Money multiplier (M1+)	2.472	3.074	2.613	2.824	0.6	24.4	0.2	8.1
Money multiplier (M2)	3.540	4.344	3.713	3.960	0.8	22.7	0.2	6.6

Table 6
Structure of Interest Rates

(percent per annum)

Year Mid-month	2012 Jul	2012 Oct	2013 Jan	2013 Apr	2013 Jul	2013 Oct	2014 Jan
A. Policy Rates							
CRR							
Commercial Banks	5.0	6.0	6.0	6.0	6.0	5.0	5.0
Development Banks	5.0	5.5	5.5	5.5	5.5	4.5	4.5
Finance Companies	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0	4.0	4.0
Bank Rate	7.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0
Refinance Rates Against Loans to:							
Special Refinance	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1	1
General Refinance	7.0	6.0	6.0	6.0	6.0	5.0	5.0
Export Credit in Foreign Currency	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25	LIBOR+0.25
Standing Liquidity Facility (SLF) Rate [^]		8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0
Standing Liquidity Facility (SLF) Penal Rate [#]	3.0						
B. Government Securities							
T-bills (28 days)*	0.10	0.12	0.26	4.81	0.55	0.04	0.25
T-bills (91 days)*	1.15	0.31	1.52	3.49	1.19	0.07	0.47
T-bills (182 days)*	1.96	0.53	2.12	3.73	1.60	0.42	0.93
T-bills (364 days)*	2.72	0.93	2.26	4.04	2.71	0.79	1.06
Development Bonds	5.0-9.5	5.0-9.5	5-9.5	5-9.5	5-9.5	5.0-9.5	3.25-9.5
National/Citizen SCs	6.0-10.0	6.0-10.0	6.0-10.0	6.0-10.0	6.0-10.0	6.0-10	6.0-10.0
C. Interbank Rate of Commercial Banks	0.86	0.33	0.71	3.78	0.86	0.25	0.21
D. Weighted Average Deposit Rate (Commercial Banks)	6.17	4.14	5.23	5.08	5.25	4.89	4.68
E. Weighted Average Lending Rate (Commercial Banks)	12.40	12.94	12.65	12.05	12.09	11.78	11.53
F. Base Rate (Commercial Banks) ^{\$}	-	-	9.38	9.58	9.83	9.23	8.75

[^] The SLF rate is fixed as same as bank rate effective from August 16, 2012

[#] The SLF rate is determined at the penal rate added to the weighted average discount rate of 91-day Treasury Bills of the preceding week.

* Weighted average interest rate.

^{\$} Base rate compilation started in January 2013

Table 7
Government Budgetary Operation+
(On Cash Basis)
Six Months

(Rs. in million)

Heads	2011/12	2012/13	2013/14 ^P	Percent change	
				2012/13	2013/14
Sanctioned Expenditure	124689.6	95837.7	134277.3	-23.1	40.1
Recurrent	100236.4	81943.8	110652.5	-18.2	35.0
Capital	10691.9	7186.7	9277.7	-32.8	29.1
<i>a.Domestic Resources & Loans</i>	9767.5	7179.3	8133.0	-26.5	13.3
<i>b.Foreign Grants</i>	924.4	7.4	1144.7	-99.2	-
Financial	13761.3	6707.2	14347.1	-51.3	113.9
<i>a.Domestic Resources & Loans</i>	13408.0	6707.2	14213.8	-50.0	111.9
<i>b.Foreign Grants</i>	353.3	0.0	133.3	-	-
Unspent Government Balance	16219.1	746.9	0.0	-95.4	-
Recurrent	11622.2	603.9	0.0	-94.8	-
Capital	2762.4	143.0	0.0	-94.8	-
Financial	1834.5	0.0	0.0	-	-
Actual Expenditure of Budget	108470.5	95090.8	134277.3	-12.3	41.2
Recurrent	88614.2	81339.9	110652.5	-8.2	36.0
Capital	7929.5	7043.7	9277.7	-11.2	31.7
Financial*	11926.8	6707.2	14347.1	-43.8	113.9
Expenditure from Freeze Accounts	4822.1	12115.6	138.4	151.3	-98.9
Freeze-1 Recurrent	1452.5	3421.0	9.2	135.5	-99.7
Freeze-2 Capital	3369.6	2976.8	129.2	-11.7	-95.7
Freeze-3 Financial	0.0	5717.8	0.0	-	-
Total Expenditure	113292.6	107206.4	134415.7	-5.4	25.4
Total Resources	137327.8	147643.7	190517.2	7.5	29.0
Revenue and Grants	132244.5	144823.0	185006.5	9.5	27.7
Revenue	111031.2	134568.7	163444.3	21.2	21.5
Foreign Grants	21213.3	10254.3	21562.2	-51.7	110.3
Non-Budgetary Receipts,net	2099.9	1857.8	1650.6	-11.5	-11.2
Others	115.3	72.4	-66.2	-37.2	-191.4
V. A. T.	168.8	1518.0	191.4	799.3	-87.4
Custom	204.7	-116.0	308.7	-156.7	-366.1
Local Authorities' Account (LAA)#	2494.6	-511.5	3426.2	-120.5	-769.8
Deficits(-) Surplus(+)	24035.2	40437.3	56101.5	68.2	38.7
Sources of Financing	-24035.2	-40437.3	-56101.5	68.2	38.7
Internal Loans	-26696.9	-42039.5	-67141.9	57.5	59.7
Domestic Borrowings	7000.0	0.0	9932.8	-	-
<i>(i) Treasury Bills</i>	3500.0	0.0	0.0	-	-
<i>(ii) Development Bonds</i>	3500.0	0.0	9000.0	-	-
<i>(iii) National Savings Certificates</i>	0.0	0.0	906.4	-	-
<i>(iv) Citizen Saving Certificates</i>	0.0	0.0	0.0	-	-
<i>(v) Foreign Employment Bond</i>	0.0	0.0	26.4	-	-
Overdrafts++	-35132.9	-42294.3	-77639.9	20.4	83.6
Others@	1436.0	254.8	565.2	-82.3	121.8
Principle Refund and Share Divestment	76.4	291.4	236.3	281.4	-18.9
Foreign Loans	2585.3	1310.8	10804.1	-49.3	724.2

+ Based on data reported by 8 offices of NRB, 66 out of total 66 branches of Rastriya Banijya Bank Limited, 44 out of total 44 branches of Nepal Bank Limited, 5 branches of Everest Bank Limited, 4 branches of Global IME Bank Limited and 1-1 branch each from Nepal Bangladesh Bank Limited and NMB Bank Limited conducting government transactions. Likewise, release report received from 39 out of 79 DTCOs and payment centers.

* Includes internal and external debt payment and investment.

Change in outstanding amount disbursed to VDC/DDC remaining unspent.

++ Minus (-) indicates surplus.

@ Interest from Government Treasury transactions and others.

P - Provisional.

Table 8
Direction of Foreign Trade⁺

(Rs. in million)

	2010/11	2011/12	2012/13	2011/12*	2012/13*	2013/14*	Percent change	
	Annual	Annual	Annual				2012/13*	2013/14*
Total Exports	64338.5	74261.0	76917.0	35916.6	39245.9	45142.9	9.3	15.0
To India	43360.4	49616.3	50999.8	24060.7	24981.6	29566.1	3.8	18.4
To Other Countries	20978.1	24644.7	25917.2	11855.9	14264.3	15576.8	20.3	9.2
Total Imports	396175.5	461667.7	556740.3	216684.5	271348.5	333907.4	25.2	23.1
From India	261925.2	299389.6	367031.3	139138.5	175531.1	220516.9	26.2	25.6
From Other Countries	134250.3	162278.1	189709.0	77546.0	95817.4	113390.5	23.6	18.3
Total Trade Balance	-331837.0	-387406.7	-479823.3	-180767.9	-232102.6	-288764.5	28.4	24.4
With India	-218564.8	-249773.3	-316031.5	-115077.8	-150549.5	-190950.8	30.8	26.8
With Other Countries	-113272.2	-137633.4	-163791.8	-65690.1	-81553.1	-97813.7	24.1	19.9
Total Foreign Trade	460514.0	535928.7	633657.2	252601.1	310594.3	379050.3	23.0	22.0
With India	305285.6	349005.9	418031.1	163199.2	200512.7	250083.0	22.9	24.7
With Other Countries	155228.4	186922.8	215626.2	89401.9	110081.7	128967.3	23.1	17.2
1. Export / Import Ratio	16.2	16.1	13.8	16.6	14.5	13.5		
India	16.6	16.6	13.9	17.3	14.2	13.4		
Other Countries	15.6	15.2	13.7	15.3	14.9	13.7		
2. Share in Total Export								
India	67.4	66.8	66.3	67.0	63.7	65.5		
Other Countries	32.6	33.2	33.7	33.0	36.3	34.5		
3. Share in Total Import								
India	66.1	64.8	65.9	64.2	64.7	66.0		
Other Countries	33.9	35.2	34.1	35.8	35.3	34.0		
4. Share in Trade Balance								
India	65.9	64.5	65.9	63.7	64.9	66.1		
Other Countries	34.1	35.5	34.1	36.3	35.1	33.9		
5. Share in Total Trade								
India	66.3	65.1	66.0	64.6	64.6	66.0		
Other Countries	33.7	34.9	34.0	35.4	35.4	34.0		
6. Share of Export and Import in Total Trade								
Export	14.0	13.9	12.1	14.2	12.6	11.9		
Import	86.0	86.1	87.9	85.8	87.4	88.1		

+ Based on customs data

* Six months

Table 9
Balance of Payments Situation

(Rs. in million)

Particulars	2011/12		2012/13		2013/14 ^P	Percent change during six months	
	6 months	Annual	6 months	Annual	6 months	2012/13	2013/14
A. Current Account	31988.7	75979.2	4411.2	57060.7	55016.2	-86.2	1147.2
Goods: Exports f.o.b.	39279.8	81511.8	43273.4	85989.8	50217.9	10.2	16.0
Oil	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-	-
Other	39279.8	81511.8	43273.4	85989.8	50217.9	10.2	16.0
Goods: Imports f.o.b.	-213070.6	-454653.1	-265544.8	-547294.3	-327335.8	24.6	23.3
Oil	-40628.0	-92255.6	-49489.2	-107138.9	-61033.8	21.8	23.3
Other	-172442.6	-362397.5	-216055.6	-440155.4	-266302.0	25.3	23.3
Balance on Goods	-173790.8	-373141.3	-222271.4	-461304.5	-277117.9	27.9	24.7
Services: Net	9933.8	14057.0	-1908.4	7585.8	9494.2	-119.2	-597.5
Services: credit	36872.2	72351.5	43563.9	95190.8	59050.7	18.1	35.5
Travel	17491.3	30703.8	16739.0	34210.6	23293.4	-4.3	39.2
Government n.i.e.	4599.0	10071.4	7920.1	18389.7	10044.8	72.2	26.8
Other	14781.9	31576.3	18904.8	42590.5	25712.5	27.9	36.0
Services: debit	-26938.4	-58294.5	-45472.3	-87605.0	-49556.5	68.8	9.0
Transportation	-10647.9	-22292.3	-17544.6	-33276.7	-19985.7	64.8	13.9
Travel	-11124.5	-25769.7	-20777.4	-39611.9	-20351.2	86.8	-2.1
O/W Education	-3004.4	-6371.7	-4962.4	-9508.5	-7929.1	65.2	59.8
Government services:debit	-940.3	-1566.4	-612.3	-1177.9	-732.6	-34.9	19.6
Others	-4225.7	-8666.1	-6538.0	-13538.5	-8487.0	54.7	29.8
Balance on Goods and Services	-163857.0	-359084.3	-224179.8	-453718.7	-267623.7	36.8	19.4
Income: Net	6520.7	12291.4	4853.0	13078.8	14171.6	-25.6	-
Income: credit	11908.5	22521.3	10414.6	23320.1	17810.7	-12.5	71.0
Income: debit	-5387.8	-10229.9	-5561.6	-10241.3	-3639.1	3.2	-34.6
Balance on Goods, Services and Income	-157336.3	-346792.9	-219326.8	-440639.9	-253452.1	39.4	15.6
Transfers: Net	189325.0	422772.1	223738.0	497700.6	308468.3	18.2	37.9
Current transfers: credit	191445.6	427805.7	227489.1	505068.2	309742.5	18.8	36.2
Grants	14235.9	36227.1	11879.3	34180.5	22688.0	-16.6	91.0
Workers' remittances	162372.6	359554.4	197698.6	434581.7	265623.6	21.8	34.4
Pensions	13140.8	28343.6	16931.9	35326.7	19763.1	28.8	16.7
Other (Indian Excise Refund)	1696.3	3680.6	979.3	979.3	1667.8	-42.3	-
Current transfers: debit	-2120.6	-5033.6	-3751.1	-7367.6	-1274.2	76.9	-66.0
B. Capital Account (Capital Transfer)	5523.2	18241.7	4160.6	10348.3	9349.2	-24.7	124.7
Total, Groups A plus B	37511.9	94220.9	8571.8	67409.0	64365.4	-77.1	650.9
C. Financial Account (Excluding Group E)	18636.3	28912.8	523.6	12496.3	8178.5	-97.2	1462.0
Direct investment in Nepal	5090.4	9195.4	3731.2	9081.9	1281.7	-	-65.6
Portfolio Investment	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-	-
Other investment: assets	-5884.0	-15719.6	-11196.8	-22846.4	-9931.0	90.3	-11.3
Trade credits	-1592.4	-5137.4	-3227.5	-5147.4	-975.4	102.7	-69.8
Other	-4291.6	-10582.2	-7969.3	-17699.0	-8955.6	85.7	12.4
Other investment: liabilities	19429.9	35437.0	7989.2	26260.8	16827.8	-58.9	110.6
Trade credits	17106.9	26442.3	6771.6	14434.6	12969.0	-60.4	91.5
Loans	-359.0	1036.8	-2820.8	-1281.8	1481.3	685.7	-152.5
General Government	-353.7	1047.6	-2775.5	-1218.9	1663.0	684.7	-159.9
Drawings	6065.8	13445.3	4855.7	13701.0	9869.6	-19.9	103.3
Repayments	-6419.5	-12397.7	-7631.2	-14919.9	-8206.6	18.9	7.5
Other sectors	-5.3	-10.8	-45.3	-62.9	-181.7	754.7	301.1
Currency and deposits	2845.1	8446.2	4562.4	14301.1	3091.7	60.4	-32.2
Nepal Rastra Bank	-36.9	37.0	94.2	-11.7	-55.9	-	-159.3
Deposit money banks	2882.0	8409.2	4468.2	14312.8	3147.6	55.0	-29.6
Other liabilities	-163.1	-488.3	-524.0	-1193.1	-714.2	221.3	36.3
Total, Group A through C	56148.2	123133.7	9095.4	79905.4	72543.9	-83.8	697.6
D. Miscellaneous Items, Net	14598.9	16939.1	3241.1	3335.4	7733.4	-77.8	138.6
Total, Group A through D	70747.1	140072.8	12336.5	83240.7	80277.3	-82.6	550.7
E. Reserves and Related Items	-70747.1	-140072.8	-12336.5	-83240.7	-80277.3	-82.6	550.7
Reserve assets	-70585.0	-139587.8	-11812.2	-82049.0	-79564.5	-83.3	573.6
Nepal Rastra Bank	-68656.4	-134787.0	7586.3	-65763.4	-59490.2	-111.0	-884.2
Deposit money banks	-1928.6	-4800.8	-19398.5	-16285.6	-20074.3	905.8	3.5
Use of IMF's Credit and Loans	-162.1	-485.0	-524.3	-1191.7	-712.8	-	-
Changes in reserve, net (- increase)	-67902.0	-131626.6	-7774.1	-68939.6	-77185.6	-88.6	892.9

P - Provisional

Table 10
Gross Foreign Exchange Holding of the Banking Sector

(Rs. in million)

Particulars	2012 Mid-Jul	2013 Mid-Jan	2013 Mid-Jul	2014 ^E Mid-Jan	Percent change	
					Mid-Jul to Mid-Jan	
					2012/13	2013/14
Nepal Rastra Bank	375524.5	367341.9	452994.5	524078.5	-2.2	15.7
Convertible	285681.9	277168.6	339940.0	389783.5	-3.0	14.7
Inconvertible	89842.6	90173.3	113054.5	134295.0	0.4	18.8
Banks and Financial Institutions	63932.2	83454.9	80302.5	100524.4	30.5	25.2
Convertible	57144.0	78137.6	74079.9	94924.6	36.7	28.1
Inconvertible	6788.2	5317.3	6222.6	5599.8	-21.7	-10.0
Total Reserve	439456.7	450796.8	533297.0	624602.9	2.6	17.1
Convertible	342825.9	355306.2	414019.9	484708.1	3.6	17.1
Share in total (in percent)	78.0	76.8	77.6	76.9	-	-
Inconvertible	96630.8	95490.6	119277.1	139894.8	-1.2	17.3
Share in total (in percent)	22.0	23.2	22.4	23.1	-	-
Import Capacity (Equivalent Months)						
Merchandise	11.6	11.7	11.7	11.8	-	-
Merchandise and Services	10.3	10.0	10.1	10.2	-	-
1. Gross Foreign Exchange Reserve	439456.7	450796.8	533297.0	624602.9	2.6	17.1
2. Gold, SDR, IMF Gold Tranche	16520.2	17734.4	20796.6	20566.3	7.4	-1.1
3. Gross Foreign Assets(1+2)	455976.9	468531.2	554093.6	645169.2	2.8	16.4
4. Foreign Liabilities	72204.6	76283.1	85855.4	88699.8	5.6	3.3
5. Net Foreign Assets(3-4)	383772.3	392248.1	468238.2	556469.4	2.2	18.8
6. Change in NFA (before adj. ex. val.) *	-162506.6	-8475.8	-84465.9	-88231.8	-	-
7. Exchange Valuation (- loss)	30880.0	701.8	15526.3	11046.2	-	-
8. Change in NFA (- increase) (6+7) **	-131626.6	-7774.0	-68939.6	-77185.6	-	-
Period end buying rate (Rs/US\$):	88.6	87.1	95.0	98.1	-	-

E - Estimates

* Change in NFA is derived by taking mid-July as the base and minus (-) sign indicates an increase.

** After adjusting exchange valuation gain/loss